

BALÁS P. ELEMÉR

SZERZŐI MAGÁNJOGUNK DE LEGE FERENDA

1. Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló *római nemzetközi egyezményt* becikkelyező 1931:XXIV. törvénycikk lényeges újításokat alkotott a szerzői jogban az oly szerzők javára, akik nem magyar állampolgárok, azonban olyan államnak polgárai, mely az irodalmi és művészeti művekre vonatkozó szerzői jogok védelme végett alakult berni Unióhoz tartozik. Ezek az újítások magyar állampolgárokra minden bizonytalanságot kizáró határozottsággal csak akkor terjedhetnek ki, ha a magyar szerzői jog¹ tételes szabályai ugyanolyan kifejezett átalakuláson mennek keresztül, mint amilyent az említett nemzetközi egyezmény valósít meg a szóban-

¹ Szerzői jogunk újjáalkotására irányuló javaslataim figyelemmel vannak a régebbi külföldi szerzői jogi törvényeken felül különösen az új olasz, lengyel, egyiptomi, portugál, jugoszláv és cseh szerzői jogi törvényekre, amelyek közül főleg a *lengyel* törvényt követik a rendszer tekintetében, amennyiben a lengyel törvény szintén *általános* szerzői jogot létesít, francia mintára. Figyelemmel voltam a német és osztrák szerzői jogi javaslatra is, úgyszintén azokra a német magánmunkálatokra is, amelyeket Goldbaum Vencel és Wolff Hans-Erich tett közzé az Archiv für Urheber, Film- und Theaterrecht 1929. évi 185. s. köv. lapjain, továbbá Elster Sándor (u. o. 1929. évi 633. s. köv. l.), Hoffmann Willy (u. o. 1929. évi 659. s. köv. l.) és Marwitz Brunó (u. o. 1929. évi 668. s. köv. l.). Ki kell még emelnem Hoffmann Willy cikkét az 1932. évi német és osztrák szerzői jogi javaslatról: Der Entwurf eines Urheberrechtsgesetzes (u. o. 1932. évi 419. s. köv. l.). Böven figyelembe vettem továbbá a bírói gyakorlatot és Alföldy Dezső fejtegetéseit, melyeket „A magyar szerzői jog” című, a magyar bírói gyakorlatot bőségesen ismertető és elemző könyvében adott közre. Fejtegetéseim természete és a rendelkezésemre álló tér korlátozottsága kizárta, hogy mindenütt rámutassak arra, hogy a tételes törvény hiánya nem okvetlenül jelenti élő jogunknak is a hiányát, amennyiben bírói gyakorlatuk — épen Alföldy érdemeként — számos hézagot betöltött máris, úgyhogy a törvényhozási reform sok tekintetben már csak a jogalkalmazásban kialakult elvek szankcionálását jelentené.

levő nemzetközi viszonylatban. Kétségtelen, hogy ezen a téren összhangra van szükség nemcsak azért, mert ez a nemzetközi egyezmény lényegesen kedvezőbb helyzetbe juttatja az említett körbe tartozó külföldi szerzőket, mint amilyent a hatályban levő magyar szerzői jog szabályai kifejezetten biztosítanak a magyar állampolgársággal bíró szerzőknek, hanem szükség van azért is, mert az új szabályok haladást jelentenek a szerzői jog felfogása terén.

Azok az újítások, amelyeket a római nemzetközi egyezmény megvalósított, különböző irányúak. Egyfelől arra vonatkoznak, milyen jellegű védelemre tarthatnak számot a szerzők, másfelől arra, milyen terjedelmű az az oltalom, amelyben a szerzők részesülnek.

Ami a szerzői jogi védelmének jellegét illeti, ebben a tekintetben a római egyezmény kifejezetten érvényre emeli azt az elvet, hogy a szerzőt nemcsak vagyoni jellegű oltalom illeti meg, hanem egyéb oltalom is, melynek átfogó elnevezését az egyezmény nem adja ugyan, azonban azoknak az egyes jogoknak felsorolásából, melyek az egyezmény szerint a szerzőt a vagyoni jogoktól függetlenül, sőt ilyen jogok hiányában is megilletik: világos, hogy ez a vagyoni oltalomtól független egyéb oltalom nem egyéb, mint a *személyiséget* másnak lekötöztetésétől vagy bármely más feltételtől függetlenül, pusztán a személyiségnél fogva megillető jogi oltalom.²

Már a személyiségi jogi oltalom biztosításával is növekszik a szerző jogi oltalmának terjedelme a római egyezmény szerint, de ezenfelül egyéb olyan új rendelkezéseket is tartalmaz ez az egyezmény, mely a szerző jogi oltalmának eddigi határait kiszélesíti. Így egyfelől gyarapítja az egyezmény a szerzői jogi oltalomban részesülő művek körét olyan művek felsorolásával, melyeket az ezidőszerint hatályban levő egyezmény külön nem említ meg, másfelől kifejezetten biztosítja az oltalmat az eddig is kifejezetten védett műveknek olyan köz-

² Ennek a szerzői személyiségi jogi oltalomnak mégis van egy „természetes” feltétele: az, hogy legyen olyan szellemi alkotás, amelyre az ily jog vonatkozik. Ennek a feltételnek kifejezett megemlítése azért nem szükséges, mert magából az elnevezésből (a „szerző” személyiségi joga) világos, hogy szellemi alkotás nélkül — ha ez esetleg csak jövőbeli is — nem lehet szó a „szerző” személyiségi jogáról.

lési módjára, melyet a technika újabb haladása tett gyakorlati jelentőségűvé: a rádió útján közlésre is.

Nem szorul hangsúlyozásra, hogy a római egyezmény újításai nem egyenlő jelentőségűek a magyar szerzői jog hatályban levő szabályaihoz mérten. Így nem fér kétség ahhoz, hogy ezeknek az újításoknak egyrésze a magyar jog szempontjából nem jelent változást, nem foglalja magában a szerzői jogi oltalom kiterjesztését. Ebből a szempontból csak alakilag jelent újítást annak kimondása, hogy az előadások, hitszónoklatok és egyéb beszédek általában szintén szerzői jogi oltalomban részesülnek. Kifejezetten ugyan nem említi ezeket a műveket az írói művek mellett a szerzői jogról szóló 1921: LIV. törvény-cikk, azonban egyes rendelkezéseiből közvetve világos, hogy az ilyen szóbeli művek is oltalomban részesülnek (6. §. 1., 2. és 6. pontja, 9. §. 5. pontja). Nagyobb a jelentősége annak az újításnak, mely a *rádió* útján közlésre is világosan biztosítja a szerzői jog szabályainak alkalmazását. Ebben a kérdésben ugyan a dolog természetéhez képest szintén nem nyilatkozik hatályban levő szerzői jogi törvényünk, s a bírói gyakorlat is csak legújabbban — incidentálisan — foglalt állást, a jogi irodalom felfogását pedig nem lehet egyöntetűnek tekinteni.³ Így bár terjedelmesebb bírósági gyakorlat kialakulásának hiánya jórészt arra vezethető vissza, hogy a gyakorlati életben az érdekeltek körében nem merült fel nézeteltérés a rádió útján közlés szerzői jogi oltalma tekintetében: mégis a magyar jogi irodalomban kifejezésre jutott nézetek különbözőségére és más államok jogalkalmazásában mutatkozó eltérésekre is figyelemmel⁴ mindenesetre értéke van a kérdés teljes tisztázása tekintetében annak, hogy a római egyezmény világosan állást foglalt a szóbanlévő kérdésben. Ugyanígy nem pusztán alakí a jelentősége annak az újításnak sem, amely az időszaki lapok közleményeinek felhasználása tekintetében szab az eddiginél némileg szűkebb korlátokat. Kimagasló jelentősége van azonban a személyiségi oltalomra vonatkozó újításnak. Ebben a tekintetben a következőket kell kiemelni:

³ Balás P. Elemér: Rádió, szerzői jog, sajtójog. A kontroverziára nézve l. Alföldy Dezső: A magyar szerzői jog 59. s köv. lap.

⁴ A Sajtó 1928. évi 1. számában a Bírósági gyakorlat rovatában.

Az 1921: LIV. törvénycikk kifejezetten nem tartalmaz olyan rendelkezést, mely általános elvként mondaná ki, hogy a szerző személyiségi joga védelemben részesül. Vannak ugyan ennek a törvénynek olyan rendelkezései, amelyek személyiségi jogi jellegűek, azonban ezek távolról sem merítik ki azt a kört, amelyet a római egyezmény ölel fel a személyiségi jogi oltalom tekintetében, másfelől ezek a rendelkezések szorosan kapcsolódnak a szerző vagyoni érdekű jogainak oltalmához, úgy hogy hatályos — tételes — szerzői jogunkban nem jut kifejezésre olyan határozott elv, amely megfelelné annak a megkülönböztetésnek, melyet a római egyezmény tesz a szerző vagyoni jogai és egyéb tekintetében élvezett oltalma közt, még kevésbbé jut kifejezésre az, hogy a vagyoni érdekű oltalom nem előfeltétele a szerző egyéb érdekeire vonatkozó oltalom érvényesülésének. Ebben a vonatkozásban nem lehet ugyan figyelmen kívül hagyni, hogy bírói gyakorlatunk⁵ épen a szerzői joggal kapcsolatos egynémely kérdésben elismeri a szerző vagyani jogától független személyiségi oltalmat. A bírói gyakorlatnak ezek a megnyilatkozásai azonban korántsem ölelik fel a személyiségi jog egész körét, még abban a vonatkozásban sem, amelyet a személyiségi oltalom a szerzői vagyonjoghoz mutat. Így a római egyezmény vonatkozó részének törvénybe iktatása jelentékenyen előbbre viszi a kérdést.

2. Nem tagadható, hogy a római egyezmény figyelembevételével a magyar *szerzői jog újjáalakítása* tekintetében novelláris úton, a legszükségesebb kiegészítések útján is megoldható volna és nem szükségképi követelmény ezen a téren hatályban levő szerzői jogunk egész terjedelmében megújítása. Tételes szerzői jogunkat ugyanis az 1921: LIV. törvénycikk nagymértékben modernizálta akkor, amidőn alkalmazkodott a berni szerzői jogi egyezménynek ahhoz az újabb alakjához, amelyet az 1908. évi berlini egyezménybe foglalt egyezmény-szöveg mutatott fel, úgy hogy ezen az alapon a római egyezménynek megfelelő kiegészítésekkel tételes szerzői jogunk továbbra is használható maradna és a belső jog szempontjából is megfelelné azoknak a minimális követelményeknek, amelyeket az említett nemzetközi egyezmények támasztanak. Emellett

⁵ *Alföldy* Dezső id. m. 35. s köv. lap.

egy különleges természetű megfontolás is ellene *látszik* szólni annak, hogy a szerzői jognak teljes reformja valósuljon meg. Hatályban levő szerzői jogi törvényünk alkotása az 1921. évben történt, úgy hogy mindössze 17 év az az idő, mely óta ez a törvény alkalmazás tárgya. Mindamellett mind a célszerűség, mind a helyes rendszer követelményének ezidőszerint az mutatkozik, hogy szerzői jogunk a maga egészében részesüljön revízióban. Ebben a tekintetben a gyakorlati célszerűség követelményei nemcsak szoros kapcsolatban állnak és egyirányúak a helyes rendszer követelményével, hanem épen a helyes rendszer az, mely a gyakorlati szempontok teljes érvényesülését lehetővé teszi. Erre nézve elegendő a következőkre utalni:

A római egyezménynek a személyiségi oltalomról szóló rendelkezése, mint már szó volt róla, nem hoz egészen új jogtételt a magyar jogrendszerbe, bármilyen módon jusson is kifejezésre ennek a tételnek a magyar szerzői jogba illesztése. A magyar jogfejlődés irányát ezen a téren a legvilágosabban és a legátfogóbban mutatja Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének az országgyűlés képviselőháza előtt levő javaslata (1928), melynek a személyiségi jogról szóló fejezete a következő rendelkezéssel kezdődik (107. §.): „Mindenkinek joga van arra, hogy a törvénynek és mások jogának korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse és hogy ebben őt senki se háborítsa (személyiség joga)“. Ez az elv felöleli a személyiség jogi védelmét minden olyan vonatkozásban, amely nem kapcsolódik valamely külön jogkeletkeztető tényhez, hanem a személy szabad érvényesülésére utal, természetesen a tárgyi jog, így különösen a tételes közjog és a bármely jogkeletkeztető tényhez fűződő alanyi jog korlátai között. Ez a tétel nem hagyható figyelmen kívül akkor sem, amikor a magyar magánjog egy speciális részének, a szerzői jognak újjáalakítása forog szóban, még pedig épen a személyiségi jog körébe tartozó újítás következtében. A szerzői jogi reform akkor halad a helyes úton, ha alkalmazkodik ahhoz az irányhoz, melyet a magánjogi kódex javaslata mutat. Ez az alkalmazkodás a következő távlatot nyitja a törvényalkotó előtt:

A Magánjogi Törvénykönyv javaslatának 107. §-ában formulázott elvet a szerzői jogra alkalmazva az a tétel alakul

ki, hogy a szerzőnek joga van a törvény és mások jogának korlátai közt arra, hogy személyiségét alkotására vonatkozóan szabadon érvényesíthesse és hogy ebben őt senki se háborítsa, ehhez képest joga van a szerzőnek arra, hogy alkotására vonatkozó szellemi és vagyoni érdekeit az említett korlátok között mindenkivel szemben megoltalmazhassa. Így a Magánjogi Törvénykönyv javaslatának említett alapelvéből önként folyik, hogy a szerzőt nem csupán vagyoni, hanem egyéb — szellemi — érdekei tekintetében is oltalom illeti, de folyik az is, hogy ez az oltalom — kifejezett korlátozás hiányában, — kiterjed a szerzőnek *bármilyen alkotására* és alkotása *minden irányú értékesítésére* is. Ez nem jelent korlátalan, végtelen vagy határtalan szerzői jogot, mert a törvényhozás a közérdeknek megfelelően korlátozhatja a szerző személyiségének érvényesülését, másoknak egyéb jogkeletkeztető tényen alapuló alanyi jogai pedig érintetlenül maradnak. A személyiségi jog általános elismerése a szerzői jogban csak azt teszi — de lege ferenda — legfőbb tétellé, hogy a szerző *joga* alkotása tekintetében *a szabály*, a korlátozás pedig kivétel. A római egyezményt szem előtt tartva, ez a tétel azt jelenti, hogy amennyiben az alkotandó új szerzői jogi törvény nem tartalmaz olyan korlátozást, mely a római egyezményben kimondott — részben csak alakilag új — elvekkel nem ellenkezik, ezek az elvek külön kimondás nélkül is érvényre jutnak a magyar belső szerzői jogban is. A jövőt tekintve pedig a szóbanlevő általános elv azt jelenti, hogy amennyiben a szerzői jogi Unió újabb jogkiterjesztést találna indokoltnak, az erre vonatkozó egyezménynek a magyar belső szerzői jogba való átvétele újabb törvény alkotása nélkül is megtörténhetik, hacsak nem olyan korlátozás megszüntetése szükséges, amilyent az alkotandó új szerzői jogi törvény esetleg még mindig fenntart vagy létesít.

Így találkozunk össze a helyes rendszer követelménye a gyakorlati célszerűség követelményével. Ez utóbbi pedig nem csupán az említett nemzetközi viszonylatban nagy jelentőségű, hanem a belső szerzői jog fejlesztése szempontjából is. Épen a legújabb idők tapasztalata mutatja ugyanis, hogy a modern technika fejlődése új lehetőségeket nyit a szerző szellemi alkotásának terjesztésére. Nemcsak a mozgófénykép, a mechanikus hangszerek és a rádió közlési eszközként bevonása a szellemi

forgalomba, hanem maguknak az említett találmányoknak rohamos továbbfejlesztése is jelzi ennek a folyamatnak egyes váratlanul gyorsan elért szakaszait. A szerző személyiségi jogának kifejezett elismerése esetében a szerzői jog könnyen alkalmazkodik majd az újabb fejleményekhez, még pedig nemcsak annyiban, amennyiben a technika vívmányairól van szó, hanem annyiban is, amennyiben a szellemi alkotás újabb alakjainak keletkezésére is lehet számítani, elsősorban a technikai fejlődéssel kapcsolatban kialakuló szempontoknak megfelelően.

3. A szerző személyiségi jogának kifejezett törvényi elismerésével — véleményem szerint — nem lehet fenntartani a szerzői jog szabályozásának ezidőszerint hatályban levő rendszerét, mely a szerzői jogi oltalomban részesülő *műveknek* és a szerző ezek *értékesítésére* vonatkozó *jogosítványainak kimerítő felsorolására* van alapítva. A helyes rendszer az általános szabályokon épül és az egyes művek és jogosítványok felsorolása csak példázó lehet, csupán az általános szabályok megvilágítására, a jogalkalmazásnak konkrétumok felmutatásával megkönnyítésére szolgálhat. Kimerítő csupán az általános szabályok alól tett kivételeknek, a szerző korlátozásainak felsorolása lehet.

Ehhez képest az alkotandó törvény beosztásának is jelentékenyen el kell térnie szerzői jogi törvényeink eddigi beosztásától. Ez lényegileg arra az álláspontra való visszatérést jelent, amelyet az Országbírói Értekezlet Ideiglenes Törvénykezési Szabályai foglaltak el, amikor a szerzői jogról mindössze a következő elvi kijelentést tartalmazták: „Az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll“ (23. §.). Mellőzni kell ugyanis a szerzői oltalom alatt álló művek különbözőségére alapított felosztást, amelynek a szerző személyiségi jogának általános elismerése mellett — helyes felfogás szerint — sem jogosultsága, sem célszerűsége nincs. Mindaz ugyanis, amit az alkotandó törvény a szerző jogának terjedelméről rendel, kifejezett korlátozás hiányában kiterjed minden szellemi alkotásra, bármilyen mű alakjában jelentkezik is. Ennek a rendszernek jelentékeny törvényszerkesztési és jogalkalmazási előnye az is, hogy fölöslegessé teszi a számtalan utalást, melyet az 1921: LIV. törvénycikk foglalt magában, amikor az egyes alkotásfajokról szóló szabályok

körében állandóan kiterjeszti — kisebb-nagyobb mértékben — azoknak a szabályoknak alkalmazhatóságát, melyek az elsőül szabályozott írói művekre nézve vannak megállapítva, de más alkotásokra épügy ráillenek, mint az írói művekre. Maga az a történelmi szempont, hogy eddigi szerzői jogi törvényhozásunk híven szemlélteti a szerzői jog felfogásának fejlődésmenét úgy, amint a külföldi — így a német — törvényhozásban az írói művek utánnnyomásának tilalmából kiindult és az előadásnak, valamint a képzőművészet alkotásainak szerzői jogi oltalom alá helyezésével folytatódott: nem lehet elegendő indok az eddigi rendszer fenntartására, különösen akkor, amikor éppen az Országbírói Értekezlet ideiglenes törvénykezési szabályaiból, valamint régi jogunknak fennmaradt emlékeiből⁶ megállapítható, hogy az átfogóbb, személyiségi jogi irányú védelem éppen megszakadt az idegen jog recipiálásával.

A kifejtettekhez képest az alkotandó törvénynek a szerzői jog anyagát a következőképen kellene tagolnia:

Az első fejezet *általános rendelkezéseket* tartalmazzon és ezek keretében a szerző jogát, továbbá a szellemi alkotásnak és a szerzőnek fogalmát határozza meg, majd a szerző jogvédelme — szellemi és vagyoni — érdekeinek megvilágítását adja, végül a szerző halálának jelentőségét világítsa meg a szerzői jogra gyakorolt hatás szempontjából. A második fejezet a javaslat alapfelfogásához híven *a szerző jogának korlátozásairól* szóljon. Ez a fejezet természetesen csak azokat a korlátozásokat határozhatja meg kimerítően, amelyek a szerzői joggal szorosan kapcsolatosak, míg a jogrendszer egyéb ágaiból eredő korlátozások felsorolása nem szerzői jogi törvény feladata, nem is szólva arról, hogy ily felsorolás a jogrendszer egészére vonatkozóan a siker reményével nem is kísérelhető meg. A szerző jogának korlátozásai egyfelől önkéntesek, a szerző akaratán alapulók, másfelől olyan magán- és közérdekű korlátozások, amelyek a szerző ellenkező akaratával szemben is érvényesülnek. A *magánérdekű korlátozások* főleg az arcképek és levelek nyilvánosságra hozatalára, az előadó művész beleegyezési jogára, gyűjteményes művek egyes

⁶ V. ö. Kolosváry Bálint A képmáshoz való jog. Széphalom 1927. évi 10—12. sz., továbbá Személyi Kálmán: A névjog.

részeinek külön kiadására, a mozgófényképészeti alkotás értékesítésére, hanglemezeknek és általában a látást vagy hallást ismételhetően közvetítő készülékeknek bizonyos feltételek mellett szabad felhasználására, rádióközleménynek további értékesítésére és színházi vagy más nyilvános előadásoknak rádió útján közlés céljára való felhasználására vonatkoznak. A szerzői jognak *közérdekű korlátozásai* elsősorban a szerző vagyoni érdekű jogainak időbeli határait szabják meg, lényegileg a hatályban levő jogszabályoknak megfelelően. Egyéb közérdekű korlátozások az alkotás lényeges tartalmának nyilvános közlésére, nyelvi, zenei, képzőművészeti és iparművészeti alkotások és műszaki ábrázolások egyéb szabad értékesítésére, arc képek szabad felhasználására, másolatok készítésére, házi vagy iskolai körben tartott előadásra vagy bemutatásra, végül közkönyvtárból kölcsönzésre vonatkoznak, a szerző beleegyezésétől függetlenül. A következő fejezetek a szerzői jog megsértésének *magánjogi következményeit*, a *szerzői jogi pert* és a *büntető rendelkezéseket* foglalhatják magukban. Egy utolsó fejezet *vegyes rendelkezéseket* foglalna magában.

4. Az új rendszer és az új beosztás mellett az alkotandó törvénynek részben ezekből folyó, részben ezektől független egyéb *újításokat* is kell tartalmaznia. Egy új szerzői jogi törvény ugyanis nem hagyhatja figyelmen kívül azt a fejlődést, melyet egyfelől a szerzői jog elmélete, másfelől a külföldi törvényhozás juttat kifejezésre és amelynek egyes eredményeit a római konferencia a berni Unióhoz tartozó államoknak megvalósítására ajánlotta. Ezenfelül pótolni kell hatályos szerzői jogunknak egyes hiányait is, továbbá meg kell szüntetni azokat a mivel sem indokolható következtetlenségeket, melyek helyelközzel szerzői jogi törvényünkben fellelhetők. Nem maradhat meg mindenben a törvény szóhasználata sem.

a) Ami elsősorban a javaslat *szóhasználatát* illeti, ebben a tekintetben — eltérően az 1921: LIV. törvénycikktől — nem a védett *művekről* kellene beszélni, hanem a *szellemi alkotásnak* kell fogalommeghatározását adni és mű helyett általában az alkotás kifejezést kell használni. Kerülni kell ugyanis azt a látszatot, mintha a szerzői jog tárgya testi tárgy volna, holott a testi tárgy az alkotást csak hordozza, de az alkotás — a testi tárgytól függetlenül — szellemi vonatkozások összessége,

melyeknek vagyoni jelentőségük is van az értékesíthetőségénél fogva. Ez az éles megkülönböztetés nem pusztán elméleti jelentőségű, hanem a szerzői jog gyakorlati alkalmazása szempontjából is döntő fontosságú, épen a legnehezebben eldönthető határesetekben, amikor az kétséges, vajjon van-e helye szerzői jogi oltalomnak egyáltalában. Ilyenkor csak a szerzői jog tárgyának a törvényből is kiderülő éles elhatárolása egyéb jogvéde tárgyaktól adhatja meg a kellő irányítást a jogalkalmazó számára. De a római egyezménynek a szerzői jogi oltalom tárgyairól adott új felsorolása — egyebek közt az *előadások* és *beszéddek* kifejezett megemlítése — is kívánatosá teszi, hogy a szerzői jogi oltalom tárgyának fogalma a reá vonatkozó jogszabályok nyelvében is minél teljesebb mértékben legyen függetlenítve a testi tárgy fogalmától.

Másik kívánatos eltérés a szóhasználat terén az, hogy a *közzététel* kifejezést általában mellőzni kell, kétértelműségnél fogva, amennyiben ezt a szót hol az elsőízben nyilvánosságra hozatal értelmében, hol a közönség számára bármily módon hozzáférhetővé tétel értelmében, tehát már nyilvánosságra hozott alkotásnak újabb kiadása stb. értelmében is használják és maga az 1921: LIV. törvénycikk is helyenkint nem megfelelően alkalmazza ezt a kifejezést, így p. o. a 47. §. utolsó bekezdésében.⁷ Minthogy a nyilvánosságra hozatal a szerzőnek szellemi érdekű joga és az alkotandó törvény rendszerében alapvető jelentőségű: ennek a fogalomnak minden kétséget eloszlató világossággal való körülhatárolása elsőrendű jelentőségű feladat. A nyilvánosságra hozatal az alkotásnak a szerző titokszférájából kilépését, a közönség számára elsőízben hozzáférhetővé válását jelenti, melynek az alkotás megjelenése csak egyik módja, amikor ugyanis az alkotás többszörösítésként jelentkező nagyszámú testi tárgy útján kerül elsősorban a nyilvánosság elé. Az, hogy a szellemi alkotás a nyilvánosság elé kerüljön-e vagy maradjon-e titokban, a szerzőnek kétségtelenül szellemi érdeke. A szerző vagyoni érdeke csak akkor kerülhet szóba, ha a nyilvánosságra hozatal a szerző akaratából megtörtént és csak az a kérdés, hogy az értékesítés hogyan történjék. Amennyiben erről van szó, nem lehet használni a

⁷ V. ö. dr. Szalai Emil: A magyar szerzői jog 33. l.

nyilvánosságra hozatal kifejezést, de — az említett okokból — a közzététel kifejezést sem, hanem abban az esetben, ha az alkotás értékesítésének előfeltétele egyenlő testi tárgyaknak előállítása, a többszörösítés kifejezést, a többszörösítések értékesítésre felhasználásának megjelöléseül pedig a felhasználás módjához képest a közszemlére tétel, az árusítás és másféle forgalomba hozatal, úgyszintén a terjesztés kifejezést kell használni. Ha pedig az értékesítés nem ilyen módon, hanem személyes vagy gépi közléssel történik, az előadás és a bemutatás kifejezéssel kell élni. Meg kell azonban jegyezni, hogy az egyes értékesítési módok szigorú körülhatárolása az új rendszerben nem lenne olyan fontos, mint eddigi szerzői jogunkban, ahol a szerző joga csak a törvényben meghatározott egyes értékesítési módokra szorítkozott, úgyhogy a törvény értelmezése csupán az a contrario következtetésre korlátozódhatott. Az új rendszerben az értékesítés egyes módjai nem mint — kivételes — jogosítványok szerepelnének, hanem csak mint példák, s ehhez képest a hasonyszerűség alapján értelmezésnek, de különösen a törvény rendszerének egészéből és a törvény szelleméből vont következtetésnek tág tere nyílnék. Így a szigorú fogalmi körülhatárolás főleg csak a szerzői jog korlátozásainak megjelölése tekintetében kívánna nyelvi szempontból teljes szabatoságot, míg a szerzői jog tartalmának egyes vonatkozásai tekintetében a nyelvi szabatoság csak mint általános törvényszerkesztési elv volna jelentős, különösen annak a kíváncsúnak érvényrejuttatása érdekében, hogy ugyanannak a kifejezésnek mindig ugyanarra a fogalmi körre kell utalnia.

Szakítani kell a hatályos szerzői jogi törvény szóhasználatával annyiban is, hogy az „írói mű” kifejezést nem helyes használni. Ez a megjelölés ugyanis nem fedi kellőképpen a fogalmat, melyre vonatkozik. Különösen a javasolt rendszerben, amely a római egyezmény 2. cikkével összhangban *kifejezetten* kiterjedne a csupán szóval előadott és általában a le nem írt vagy testi tárgyon meg nem rögzített előadásra is, az írói mű kifejezés használata túlságosan szűk volna. De nem volt megfelelő az írói mű kifejezés már az 1921: LIV. törvénycikk rendszerében sem, mely szintén oltalmazta a szóbeli alkotásokat. Az írói mű kifejezés szorosan összefügg azzal az esetleges, történeti szemponttal, hogy a szerzői jog fejlődésének kezdetén

csak a kiadott művek utánnyomása ellen biztosított oltalomra szorítkozott. Így már az 1884: XVI. törvénycikk megalkotásakor is anakronizmus volt az *írói* művekről szóló rendelkezések körében szabályozni a csupán *előadott* alkotások szerzői jogi oltalmát. Minderre tekintettel a *nyelvi alkotás* kifejezést kellene használni minden olyan alkotás megjelölésére, mely a nyelv eszközei útján jut mással is közölhető kifejezésre.

A hatályos szerzői jog szabályai nem használnak olyan átfogó kifejezést, mely alkalmas volna a szerző vagyoni érdekű jogainak egyszóval való kifejezésére. Ez a hiány a hatályos szerzői jog rendszerében alig érezhető, mert az 1921: LIV. törvénycikk taxatívén sorolja fel azokat a vagyoni érdekű jogokat, melyek az egyes alkotásfajok tekintetében a szerzőt megilletik. Más volna a helyzet az új rendszerben, mely az összes alkotásfajokra nézve egységesen foglalkoznék a szerzőt megillető jogokkal, még pedig nem egyes ily jogok kimerítő felsorolásával, hanem úgy, hogy a szerző részére minden lehetséges irányban elvi rendelkezéssel megadná a vagyoni érdekű jogi oltalmat. Minthogy ehhez képest a szerző vagyoni érdekű jogi szférája csak elvileg, általános kifejezéssel lenne meghatározható, minthogy pedig másfelől ezt a vagyoni értékű szférát a javasolt új rendszer szembeállítja a szerző szellemi érdekű szférájával: így mellőzhetetlen egy olyan általános kifejezés használata, mely a szerző vagyoni érdekű jogainak összefoglaló megjelölésére alkalmas. Ezt a kifejezést az *értékesítés* szóban lehet megtalálni. Az e kifejezéssel jelölt fogalom természetesen élesen elválik a *dologi* értékesítés fogalmától, s ennek a különbségnek feltüntetésére azért is kíválóan alkalmas, mert az értékesítés nem magánjogi műszó. Így az értékesítés kifejezésnek szerzői jogi műszóvá avatása nem okozhat félreértést, sőt épen kidomborítja, hogy olyan fogalomról van szó, mely nem azonos az általános magánjognak egyik kategóriájával sem. Így különösen nem azonos dologi kategóriákkal, hanem a szellemi alkotásnak — általános közölhetőségével összefüggő — vagyoni jelentőségére szorítkozik, mely nem egyes meghatározott személyek felé irányul, hanem a *közönség* általános fogalmával van kapcsolatban. Az új rendszerben a szellemi alkotás értékesítésének fogalma a szerző oldaláról tekintve nem igényel bővebb kifejtést, ellen-

ben nagy a jelentősége annak a kérdésnek, milyen körben illeti meg az értékesítés joga a szerzőtől különböző személyeket, még pedig egyfelől azt, akire a szerző az értékesítés jogát átruházta, másfelől azt, akinek ehhez közvetlenül a törvény rendelkezéséből van joga.

Ha az alkotandó törvény nem egyes kifejezetten felsorolt alkotásfajoknak adná meg a szerzői jogi oltalmat, a *szellemi alkotás fogalmát* általánosságban kellene meghatároznia. Ez a meghatározás a szellemi alkotás egységéből indulhat csak ki és a különféle műveket csak a szellemi alkotás egyes alakjainak tekintheti annak a felfogásnak megfelelően, mely erre nézve immár kialakultnak tekinthető. A szellemi alkotás lényege egyfelől az eredetiség, másfelől az, hogy más számára is felismerhető mint alkotás: közlésre alkalmas. Az eredetiség nem általában újszerűséget jelent, hanem csak *egyénien* újszerű jelleget. Világosan ki van tehát zárva a szerzői jog oltalma köréből az olyan új természettudományi felfedezés, mely általános törvényszerűséget juttat kifejezésre, úgyhogy csupán megtalálása egyéni tevékenység eredménye, maga a felfedezés mint eredmény azonban, bár új, mégsem egyéni jellegű. Nem tartoznék tehát a szabályozás körébe a tudományos felfedezés szerzői joga, az úgynevezett tudományos tulajdon intézménye, mely élénk elméleti megvitatás tárgya,⁸ azonban az ily irányban jogi szabályozást kívánó törekvések még sehol sem vezettek gyakorlati eredményre. Bár sok érv szól ugyanis a mellett, hogy azt az egyéni értéket, melynek a tudományos felfedezések is köszönhetők, a jog is ismerje el, azonban a gyakorlati megoldás módja még nincs tisztázva, így különösen vitás, vajjon a szerzői jog vagy a találmányi jog keretében kell-e történnie a szabályozásnak. Egyébként is mindaddig, míg vezető államok nem szabályozzák a gazdasági életet oly közletről érintő problémát, nem lehet időszzerű, hogy a magyar törvényhozás állást foglaljon ebben a kérdésben. Különösen pedig nem lehet sürgős ez a feladat a szerzői jog szempontjából, mely az újabb külföldi törvényhozások szerint is az eddigi keretek között marad, tekintet nélkül a tudományos felfedezésekre.

⁸ V. ö. Balás P. Elemér: Szerzői jogi reformtörekvések.

Az egyéni jelleg hangsúlyozása a szellemi alkotás meghatározásában világossá teszi azonban, hogy általános törvényszerűségeknek vagy egyszerűségükben kétségtelenül határozott tényeknek egyénien újszerű közlése a szerzői jog oltalma alá esik. Ehhezképest kétségtelenül a szerzői jog oltalma alá esnek a tudományos tevékenység eredményei annyiban, amennyiben *közlésük módja* egyéni újszerűséget mutat.

A közlésre alkalmasság a más részéről való felismerhetőséget jelenti, a szellemi alkotó műveletnek azt a szakát, amikor az alkotó szellemi világából kilép az alkotás és alkalmassá válik arra, hogy mint alkotás gyakoroljon hatást arra, akinek számára hozzáférhető. Világos, hogy a terv is lehet szellemi alkotás, amennyiben mint alkotás hat másra. A közlésre alkalmasság azonban azt is jelenti, hogy a puszta közlés — a bármily nagy művészi értékű előadás — egymagában nem alkotás a szerzői jog szempontjából. Ennek az álláspontnak következményeit levonva az előadó művésznek nem szerzői jogot, hanem csupán beleegyezési jogot lehet adni előadása eredményének készüléken megrögzítése és az ily készülék értékesítése tekintetében.

Negatív is meg kell világítani a szellemi alkotás fogalmát, felsorolva azokat a szempontokat, amelyek nem zárják ki az alkotás-jelleget. Az erre vonatkozó rendelkezésnek lényegileg további részletezése lehetne az, mely példázó felsorolását adná a szellemi alkotás egyes fajainak. Különösen fontos a szóbanlevő negatív szempontból az, hogy közömbös, hogyan van megrögzítve a szellemi alkotás, továbbá közömbös az alkotás szellemi értékének és eredetiségének foka is. Az első vonatkozásban a rögtönzött beszédek, tánc- és hasonló mutatóványok — nem az előadásmód — szerzői jogi oltalma válnék ezzel kétségtelenné, amennyiben ezeknek szerzői jogi oltalmához elegendő, ha csupán valamely hallgató vagy néző emlékezetében van a szellemi alkotás megrögzítve és ezen az alapon többszörösíthető. A második vonatkozásban azt juttatná kifejezésre a törvény, hogy másodlagos — más alkotására támaszkodó — alkotások is a szerzői jog körébe eső szellemi alkotások, s ez a további rendelkezésekben különösen is kifejezésre juthatna a közvetett elsajátításról szóló §-ban. Az alkotás szellemi jellegének és így a szerzői jogi oltalom körének

meghatározása felmerülő esetben nem értékelő, hanem minősítő, logikai tevékenység, amennyiben a szellemi alkotás tekintetében közömbös az alkotás szellemi értékének vagy eredetiségének foka is. Így továbbra is védett szellemi alkotás maradna az iparművészeti alkotás.

A szellemi alkotás fogalmának egységes meghatározása azzal az előnnyel is járna, hogy el lehetne kerülni azt a következtetlenséget, mely a római egyezmény 14. cikkének 2. bekezdésében található, amely a mozgófényképészeti alkotásra csak abban az esetben állapítja meg az irodalmi vagy művészeti művekkel egyenlő védelmet, ha a szerző a műnek eredeti jelleget adott, holott ez minden szellemi alkotásnak fogalmi jegye. Ehhez képest pusztán utalással lehetne felsorolni a mozgófényképészeti alkotást is az egyes szellemi alkotások példái közt, vagy esetleg külön lehetne felőle rendelkezni. (L. alább.) További előnye lenne a szóbanlevő általános meghatározásnak az, hogy a másodlagos alkotások tekintetében is világossá tenné, hogy ezek csak annyiban esnek a szerzői jog oltalma alá, amennyiben az eredeti alkotástól eltérő mivoltukban eredetiséget mutatnak s így ebben a vonatkozásban szellemi alkotásnak tekinthetők. Ezzel a gyakorlat-kellő útmutatást nyerne arra, hogy rekessze ki a szerzői jogi oltalom köréből más szellemi alkotásának olyan átalakításait, melyek semmi új elemet nem adnak az eredeti alkotáshoz és amelyeket bárki elvégezhet, akinek a kellő technikai ismerete és ügyessége nem hiányzik, anélkül, hogy egyéniségének bélyegét bármily csekély mértékben is rajtahagyná az így átalakított alkotáson.

b) A hatályos szerzői jog álláspontjától eltérően a szellemi alkotás címének oltalmával az új törvénynek csak annyiban kell foglalkoznia, amennyiben a szellemi alkotás címe vagy elnevezése megfelelő esetben egymagában is szellemi alkotás-számba megy, Ezen az — egyébként ritka — eseten kívül a címoltság nem a szerzői jog feladata, hanem a tisztességtelen verseny leküzdésére alkotott jogszabályoké. Az 1923: V. t.-c. 12. §-a kifejezetten rendelkezik is efelől s rendelkezéseit kellő összhangba kell hozni az új törvénnyel. Ily módon megszűnnék az a bizonytalanság, melyet az idézett elő a jogalkalmazásban, hogy a címoltság felől mind a szerzői jogi, mind a tisztességtelen versenyről szóló törvény kifejezetten rendel-

kezett anélkül, hogy a kétféle rendelkezésnek alkalmazási körét világosan elhatárolta volna egymástól.

c) A szellemi alkotások közé kellene sorolni az *élőképeket* és a *kertművészet alkotásait*, továbbá a szellemi tevékenységnek azt az eredményét, melyet konkrét nyelvi alkotás *színrehozatalának módja* jelent. Az a magasabb szintézis ugyanis, mely a színrehozatal segédeszközeit úgy foglalja össze, hogy egyfelől a színrehozott nyelvi alkotás szerzője által kifejezésre nem juttatott, illetőleg részéről nyitvahagyott problémáknak egyénien sajátos megoldását nyújtja és ennyiben az ily nyelvi alkotáson túlmenő önálló jelentőséget nyer, másfelől a színrehozatal segédeszközeinek nem pusztá össze-sítése, hanem az ezektől hordozott szellemi — főleg képzőművészeti és iparművészeti — alkotásoktól különböző szellemi egésznek juttat kifejezésre: az ily szintézis maga is szellemi alkotás, habár az így összefoglalt egyes tárgyak maguk esetleg nem is szellemi alkotások, így p. o. régi divatlapok pusztá kivitelei stb. Az ily tárgyösszességnek meghatározott célra irányozott összhangzatos egysége adott esetben olyan eredetiséget mutathat, mely rászolgál a szerzői jogi oltalomra anélkül, hogy az ily oltalomnak túlfeszítésétől és gyakorlati határainak elhomályosodásától lehetne tartani.

Újítás lenne az is, hogy az új törvénynek a *szerző meghatározását* is adnia kellene. Erre főleg azért volna szükség, mert a részemről javasolt új rendszer különbséget tenne a szerző szellemi és vagyoni érdemeinek oltalma közt és az előbbi általában csak a szellemi alkotó értelmében vett — valóságos — szerzőnek juttatná, míg a vagyoni érdekű jogok gyakorlását ügyleti alapon is lehetővé tenné. De szükséges a meghatározás azért is, mert a vagyoni jogok átruházása esetében is megmaradnak a szerzőnek a szellemi érdekű jogok. Ahol az alkotandó törvény a szerzőt említi majd, a szellemi alkotót kellene érteni, míg olyan esetekben, amikor a szerző jogának gyakorlására jogosított bármily személyre vonatkoznék a rendelkezés, ez a szövegezésnek megfelelő általánosságában juthatna kifejezésre.

A szerző meghatározásának azt kellene szem előtt tartania, hogy szerző az, aki szellemi alkotást saját szellemi tevékenységével hozott létre. Ebben elsősorban az jutna kife-

jezésre, hogy a szerző fogalma is a szellemi alkotás, mint a szerzői jog tengelye körül forog. Kifejezésre jutna továbbá az is, hogy a szerzői jog oltalmát e törvény általában annak juttatja, aki szellemi tekintetben fejtett ki oly tevékenységet, melynek eredménye az alkotás. A pusztá kivitelező tevékenység ezzel kiesik a szerző fogalma köréből. Másfelől az is világos lenne a szerzőnek ilyenén meghatározásából, hogy általában a szellemi tevékenység az irányadó, nem pedig az — egyébként az alkotás létrehozatala tekintetében bármily nagy-jelentőségű — egyéb, így különösen üzleti szempont. Nem jelenti ez a meghatározás azt, mintha nem kellene figyelembe venni a szerző meghatározása tekintetében az egyénin túlmenő jelentőségű szempontokat.

Ebben a tekintetben volna elsősorban jelentősége a *szerzőtársak* fogalmának, mely helyesen felfogva abban áll, hogy az egyes szerzők részeit az alkotásnak mint egésznek sérelme nélkül nem lehet elkülöníteni. Már ez is utal azonban arra, hogy lehetnek esetek, amikor az egyéni szerzői kizárólagos figyelembevétele nem elégítheti ki a gyakorlati követelményeket. Különösen ilyen eset a *mozgófényképészeti alkotás*, melynek létrehozatala körül a közreműködőknek egész sora fejt ki olyan tevékenységet, mely egyébként a szerzői tevékenység tekintete alá esik, azonban egyik közreműködőnek tevékenysége sem áll meg egymagában, de nem is áll a szerzőtársi összeműködés szokásos viszonyában, hanem valamennyi egy tőle idegen szempont körül kristályosodik ki, mely döntően határozza meg azt, milyen legyen az egyes közreműködők tevékenysége és hogyan illeszkedjék a többi közreműködő tevékenységéhez. Ez a külön szempont a géptechnika által lehetővé tett üzleti értékesíthetőség szempontja. Ez a szempont nem is kapcsolódik szükségképen valamely egyénhez, hanem csupán mint elvont meghatározója jelentkezik az egyes szellemi tevékenységeknek. Ez a jelenség lehetetlenné teszi az általános szabály alkalmazását abban a kérdésben, ki a szerzője a mozgófényképészeti alkotásnak. Nem lehet tehát elzárkózni annak belátása elől, hogy a mozgófényképészeti alkotás létrejövetele tekintetében legfontosabb szempont annak a vállalatnak üzleti érdeke, mely a mozgófényképészeti alkotást értékesíteni kívánja.

Nem tartozik a törvényhozóra annak megítélése, mennyi-

ben helyeselhető kultúrális szempontból a szóbanlévő jelenség. A törvényhozó ezt a jelenséget készen találja és számolnia kell vele, így a szerzői jog szabályozása körében is. De nem is az üzleti szempontot értékelné többre a törvényhozó a szellemi szempontnál akkor, amikor a *mozgófényképészeti alkotás* létrehozásának sajátzerűségét tekintve külön rendelkeznék abban a tekintetben, *ki a szerzője* az ily alkotásnak. A törvényhozó csak levonná a következményeit annak az imént kifejtett jelenségnek, hogy a mozgófényképészeti alkotást létrehozó valamennyi szellemi tevékenység — mint ilyen — feladja önállóságát és elismeri az üzleti szempont túlnyomó súlyát. Köztudomású ugyanis, hogy a mozgófényképészeti alkotás a legszélesebb rétegek részére van szánva és a létrehozatala érdekében latbavetett nagy vagyoni erő gyümölcsözésére csak abban az esetben lehet kilátás, ha a legteljesebb mértékű tömegfogyasztást biztosítani lehet a film számára. Nem az üzleti szempont lenne tehát magasabbra helyezve, hanem ennek a szempontnak ténylegesen domináló szerepe részesülne figyelemben, mely a közreműködő szellemi tevékenységek értékét súlyánál fogva befolyásolja.^{8a}

Ehhez képest úgy foglalna állást helyesen az alkotandó törvény abban a sokat vitatott kérdésben, hogy ki a mozgófényképészeti alkotás szerzője, ha alkalmazkodnék a valóságos tényekhez és kimondaná, hogy az üzleti vállalat körében előállított mozgófényképészeti alkotás tekintetében az részesül a szerzőt megillető oltalomban, akinek vállalkozó tevékenysége a képszalagot létrehozza. Ezzel az alkotandó törvény nem alkotna fikciót, hanem csupán nem hunyna szemet a fölött, hogy a mozgófényképészeti alkotás szerzőségének kérdését nem lehet megoldani a pusztá egyéni szempontok figyelembevételével. Gyakorlati szempontból is a szóbanlévő megoldás a legmegfelelőbb, mert a mozgófényképészeti alkotás értékesítésének zavartalanságát leginkább biztosítja. Kétségtelen ugyan, hogy a szerzőségnek szóbanlévő megállapítása a mozgófényképészeti alkotás létrehozatala körül közreműködőket kizárólag arra utalja, hogy érdekeiket szerződés körében igyekezzenek megóvni, azonban ez a hátrány a mozgó-

^{8a} V. ö. szerző cikkével a Kereskedelmi Jog 1934. évi 9. és 10. számában.

fényképészeti alkotás sajátyszerűségében kellő ténybeli magyarázatra talál.

A kifejtettekhez képest nem volna helyes követni a külföldi példák közül azt sem, mely a mozgófényképészeti alkotás szerzőségét megosztja a szövegkönyv írója és a filmgyártó vállalat tulajdonosa között vagy esetleg más megosztást hoz létre, sem pedig azt a megoldást,⁹ mely szerint a mozgófényképészeti alkotás létrehozatala körül közreműködő személyek szerzői joga a törvény erejénél fogva a filmgyártó vállalat tulajdonosára száll át. Mindezek a megoldások további rendelkezéseket tesznek szükségessé abban a tekintetben, hogy a film értékesítésének joga kizárólag a vállalatot illeti. Így ezek a megoldások nem elég következetesek, bonyolultak és végeredményben túlnyomóan a részünkről elfoglalt álláspont érvényesülésére vezetnek. De nem volna helyes arra az álláspontra sem helyezkedni, hogy nem foglalunk állást a mozgófényképészeti alkotás szerzősége tekintetében. Ebben a tekintetben nem lehet fenntartani a hatályos jog negatív álláspontját, mert a gyakorlat számára ebben a nehéz kérdésben tájékoztatást kell nyújtani annál is inkább, mert gyakorlati jelentősége szembeszökő. Másfelül a szerzőről adott általános meghatározás mellett nyilatkozni kellene afelől is, vajjon ez a meghatározás alkalmazható-e a mozgófényképészeti alkotásra is.

Minthogy szerző — a most tárgyalt kivételre nem tekintve — általában csak az, aki szellemi alkotást saját szellemi tevékenységével hozott létre, nem tekinthető szerzőnek az, aki csupán annyiban működött közre szellemi alkotás létrehozására, hogy a szerzőnek bíráló megjegyzésekkel, a nyilvánvaló elvétések kijavításával vagy más ily módon segítséget nyújtott. Az ily tevékenység nem lehet alapja a teljes szerzői jog védelemnek, tehát az ily közreműködő nem tarthat számot az alkotásra vonatkozóan szellemi érdekű védelemre, csupán a szerző akaratából — megállapodás alapján — részesülhetne vagyoni érdekű oltalomban, mintha szerzőtárs volna. Ellenben teljes szerzői oltalom illeti a gyűjtemény szerkesztőjét, illetve a színrehozatal módjának, mint egésznek megalkotóját, amennyiben szellemi tevékenységükkel szellemi alkotást hoztak

⁹ V. ö. az 1932. évi német és osztrák javaslattal. Hasonló a magyar bírói gyakorlat megoldása is. (L. *Alföldy* id. m. 171. lap).

létre. Mind az ily szerzők, mind a közvetett elsajátítást végzők csak az egyes adalékok vagy részek szerzőinek, illetőleg az eredeti alkotás szerzőjének jogait érintetlenül hagyó oltalomban részesülhetnek, de oltalmuk független lenne attól is, hogy az említett elsődleges vonatkozásokban van-e helye szerzői jogi védelemnek. Lényegileg ez a helyzet a hatályos jog szerint is.

Nem szerző az előadó művész előadó tevékenységének készüléken megrögzítése esetében sem, mert az ily megrögzítés nem hoz létre új szellemi alkotást, csupán már meglevő szellemi alkotás közlése tekintetében van jelentősége. A megrögzítés módja a szellemi alkotás tekintetében közömbös.

e) A római egyezménynek megfelelően újítás szükséges hatályos szerzői jogi törvényünk szövegével szemben, annyiban is, hogy kifejezetten rendelkezni kell a szerző jogvédte *szellemi érdekeiről* és ezeknek oltalmáról.

Természetsszerűleg nem határozhatók meg kimerítően a szerző szellemi érdekei, csupán példázó felsorolásukat lehet adni. Ebben a tekintetben összhangban kell maradni a római egyezmény 6/a. cikkével, mely szerint függetlenül a szerző vagyoni jogaitól, sőt még azoknak átruházása esetében is, a szerző megtartja azt a jogát, hogy követelhesse annak elismerését, hogy ő a mű szerzője, továbbá megtartja azt a jogát, hogy ellemezze a mű minden eltorzítását, megcsonkítását vagy más olyan megváltoztatását, amely becsületére vagy hírnevére sérelmes lehetne. Ehhez képest ki kellene mondani az új törvényben, hogy a szerzőnek szellemi érdeke egyebek közt az, hogy mindenki elismerje, hogy az alkotást ő hozta létre továbbá, hogy alkotását senki el ne torzíthassa és általában olymódon ne érinthesse, mely a szerző hírnevére hátrányos. Egy ilyen rendelkezésben kétségtelenül megvan a megcsonkítás és más olyan megváltoztatás tilalma is, amely a szerző hírnevére hátrányos. Nem kell külön említeni a szerző becsületére hátrányos értékesítést, mert ez annyiban, amennyiben a szerzői jogra tartozik, ugyis folyik abból, hogy a szerző minden szellemi érdekét jogosult bárkivel szemben megoltalmazni és ebben csak annyiban van korlátozva, amennyiben a törvény kifejezetten rendeli. Egyébként a becsület sérelmének mind büntetőjogi, mind magánjogi következményeit a becsület védelméről szóló 1914: XL. törvénycikk rendelkezései határozzák meg

s ezek — a 28. §-ban — a becsület sérelmével okozott vagyoni és nem vagyoni kár megtérítése felől is rendelkeznek, már pedig a római egyezmény 6/a. cikkének 2. bekezdéséhez képest a berni Unió országainak hazai törvényei hivatottak megállapítani a szerző személyiségi jogai gyakorlásának feltételeit s e jogok megóvására szolgáló jogi eszközöket annak az országnak törvényei szabályozzák, amelyben a védelmet igénylik.

A példázó felsorolásban is túl kell azonban menni a római egyezményen, amennyiben a szerző kizárólagos elhatározására kell bízni, vajjon *létrehozza* és *nyilvánosságra hozza-e* alkotását, továbbá hogy nyilvánosságra hozza-e szerzőségét. Az, hogy a szerző maga határozza meg, *létrehozza-e* alkotását, magától értődő természetességnek látszik ugyan, azonban nagy gyakorlati jelentőség fűződik hozzá egyfelől az alkotás értékesítési jogának ügyleti átruházása vagy átengedése esetében, másfelől a szerző ellen intézett végrehajtás során. Az előbbi tekintetben az alkotandó törvény akkor vonná le a szóbanlevő elv következményét, ha a kiadót nem jogosítaná fel arra, hogy a szerzőtől a mű szolgáltatását követelhesse, hanem csupán kártérítési és elállási jogot biztosítana a kiadó számára. A szellemi alkotás természetéből következik ugyanis, hogy csak önként, szabadon és nem kényszer folytán gyakorolható, s hogy a szerzőt nem lehet arra kötelezni, hogy olyan alkotást hozzon létre, melynek szolgáltatását ügylettel ígérte ugyan, azonban utóbb — esetleg a körülmények változása következtében vagy más okból — arra a belátásra jutott, hogy az alkotás létrehozatala nem felel meg szellemi érdekeinek. A végrehajtás tekintetében pedig úgy kellene rendelkezni, hogy végrehajtás útján sem lehet a szerzőt alkotásra kötelezni. Ebben a vonatkozásban fokozottan állnak az imént kifejtett indokok.

A már létrejött alkotás nyilvánosságra hozatalát sem lehet kivonni a szerző kizárólagos megítélése alól. A nyilvánosságra hozatallal válik a szellemi alkotás olyan önálló valósággá, mely bizonyos vonatkozásokban elszakad a szerző személyiségétől és bizonyos tekintetben — vagyoni vonatkozásban — ügylet vagy törvény alapján a szerző akarata ellenére is értékesíthető. A nyilvánosságra hozatal tehát a legközelebb-ről érinti a szerző szellemi érdekeit, s ezért ebben a tekintetben kifejezetten kellene rendelkezni, de a már nyilvánosságra ju-

tott alkotás tekintetében is gondosan óvni kellene a szerző szellemi érdekét azzal, hogy visszavonási jogot biztosítunk a szerző számára. E szerint a szerző alkotásának értékesítését még átruházás esetében is jogosult lenne nyomós okból megtiltani. Természetesen köteles volna az ebből eredő kárt megtéríteni, s a bíróság megfelelő esetben a visszavonási jog gyakorlását csak kellő biztosíték fejében engedhetné meg. Ez a visszavonási jog, mely a szerzői jog francia irodalmában *droit de repentir* néven szereplő jog körébe esik, végső következményeit vonná le a szerzői jog tárgyául szolgáló alkotások szellemi jellegének.

Ami a nyilvánosságra hozatalt illeti, a jogalkalmazás megkönnyítése érdekében ki kellene mondani, hogy a nyilvánossággal egy tekintet alá esik a személyeknek előre meg nem határozott köre is, a nyilvánosságra hozatallal pedig egy tekintet alá esik a még nyilvánosságra nem hozott alkotás lényeges tartalmának a nyilvánossággal közlése is. Az utóbbi vonatkozásban az 1921: LIV. t.-c. 6. §-ának 1. pontja is védi a még meg nem jelent vagy közzé nem tett művet lényeges tartalmának jogosulatlan közlése ellen. A nyilvánosságra hozatal módja lehet az építés is. A nyilvánosságra hozatalnak egyik módja a megjelenés.

Minthogy a nyilvánosságra hozatal a szerzőnek legszemélyesebb joga, ki kellene mondani, hogy az alkotás nyilvánosságra hozatalára — végrehajtáson kívül is — a kiskorú vagy a gondnokság alá helyezett szerző törvényes képviselője csak abban az esetben jogosult, ha a 12. életévét betöltött kiskorú vagy az értelmes akaratelhatározásra képes gondnokság alá helyezett egyén a nyilvánosságra hozatalt maga is kívánja.

Minthogy a szerzőnek szellemi érdeke az is, hogy maga határozza meg, nyilvánosságra hozza-e szerzőségét, általában *meg kell jelölni a szerzőt alkotásán* vagy ennek többszörösítésén vagy előadása alkalmával, hacsak a szerzőnek ellenkező akarata nem nyilvánvaló. Más a helyzet a *képzőművészeti* alkotás tekintetében, melyre nézve a szerző kifejezett akarata lehet csak elegendő alap arra, hogy az ily alkotást eredeti példányként hordozó testi tárgyon a szerző nevét vagy jegyét feltüntessék. Ez a kivétel a képzőművészeti alkotás sajátos természetéből következik, úgyszintén az a további szabály is, hogy képzőművészeti alkotásnak többszörösített vagy közvetett el-

sajátítás útján létrejött példányán nem szabad a szerző nevét vagy jegyét úgy feltüntetni, hogy eredeti példány látszatát kelthesse. Ezek a szabályok azt juttatnák világosabb kifejezésre, amit az 1921: LIV. t.-c. 23. §-a mond ki azzal a rendelkezésével, mely szerint az ott meghatározott büntetés alá esik az, aki a szerző nevét akarata ellenére a művön megjelöli vagy mellőzi.

A szerző szellemi érdekeit érinti az az alkotandó szabály is, hogy az átruházott vagyoni érdekű szerzői jogot csak a szerzőnek vagy örökösének beleegyezésével lehet másra ruházni. Különösen nagyjelentőségű ebben a vonatkozásban a szerző változtatási jogáról alkotandó rendelkezés vagyoni érdekű jog átruházása esetében, nemkülönben az alkotandó szabály annak változtatási jogáról, akire a szerző vagyoni érdekű jogát átruházta. Gondoskodni kell a szerző szellemi érdekeinek védelméről abban a körben is, amelyen belül a szerző jogai közérdekből korlátozást szenvednek.

Az alkotás létrehozatalára és a nyilvánosság elé bocsátásra vonatkozó szellemi érdekek jelentősége különösen a szerző hitelezőjének javára foganatosított *végrehajtással* kapcsolatban jelentkezik. A nyilvánosságra hozatal tekintetében lényegileg meg lehet maradni azon az állásponton, mint az 1921: LIV. t.-c. 4. §-a, mely szerint a szerzői jog addig, míg az magát a szerzőt vagy örökösét vagy hagyományosát illeti meg, végrehajtás tárgya nem lehet. De ez a szabály nem érvényesülhet feltétlenül: kivétel az az eset, ha kétséget kizáróan megállapítható, hogy a szerző alkotását abban az állapotban, amint a végrehajtás foganatosításakor van, nyilvánosságra hozatalra vagy legalább értékesítésre szánta. Ilyenkor nem volna indokoltsága a szerző beleegyezését kívánni a kényszerű nyilvánosságra hozatalhoz. Még kevésbé lenne indokolt ily esetben az örökös vagy hagyományos beleegyezését kívánni, akit egyébként szintén nem lehet az alkotás nyilvánosságra hozatalára kényszeríteni. A nyilvánosságra hozott alkotás végrehajtás útján való értékesítésének korlátait következőképpen kellene megszabni:

A — bár külföldön — nyilvánosságra hozott alkotást a szerző ellen intézett végrehajtás útján is csak a szerző beleegyezésével lehet értékesíteni. A szerzőt kifejezetten meg kell

kérdezni beleegyezése felől. Ily beleegyezésre a szerző törvényes képviselője nem jogosult. Ehhezképest a szerző ellen intézett végrehajtás tárgya a szerző beleegyezésétől függetlenül csak az lehet, ami a szerzőt a nyilvánosságra hozott alkotásra vonatkozó vagyoni érdekű jog önkéntes érvényesítése vagy értékesítése folytán megilleti. Ezeket a rendelkezéseket megfelelően kell alkalmazni az oly dolgok tekintetében, melyek kizárólag valamely képzőművészeti vagy iparművészeti alkotás többszörösítésére szánt külön eszközök. Az említett korlátozások a szerző részesedési jogára nem nyerne alkalmazást.

Lényegesen el kell térni a hatályos szerzői jogtól abban is, hogy a szerző vagyoni érdekű jogait nem kell kimerítően meghatározni, hanem csak példázóan a legfontosabb ilyen jogosítványokat, híven a meghatározandó elvhez, mely a szerző személyiségének érvényesülését általában kívánja biztosítani a megszabandó korlátok között.

f) A szerző vagyoni érdekeit példázóan felsoroló §-ban kifejezetten meg kell majd említeni az *üzletszerű bérbeadást* (kikölcsönzést), úgyszintén az alkotásnak nem fémvezeték táviró vagy távbeszélő (rádió, képtáviró stb.) útján közlését is, melyet *rádióközvetítésnek* lehet nevezni. A rádióközvetítéssel egy tekintet alá esik az alkotás közlésének a belföldön különböző helyeken tartózkodó korlátlan számú egyén számára egyidejűleg, de nem ismételtően más módon hallhatóvá vagy láthatóvá tétele is. Kifejezetten állást kell foglalni abban az irányban is, hogy a szerző joga alkotásának hangszóró vagy más ily műszaki berendezés útján a — bár szabad ég alatt tartott — előadás vagy bemutatás helyiségén kívül hallhatóvá vagy láthatóvá tétele, úgyszintén alkotása rádióközvetítésének *hangszóró* vagy más ily műszaki berendezés útján előadásra felhasználása is.

g) Igen lényeges eltérés hatályos szerzői jogunktól, hogy az alkotandó törvény az előadás jogát — véleményem szerint — nem korlátozhatja színpadi művekre, hanem általánosságban ki kell mondania, hogy mind a színszerű, mind a *nem színszerű előadás* a szerzőnek jogvédte vagyoni érdeke. Hatályos jogunk erre vonatkozó korlátozásának ugyanis semmi elvi alapja nincs, azt a szerzői jogi tudomány eddig is kifogásolta és az újabb külföldi jogfejlődés is ennek a korlátozásnak.

kiküszöbölése felé halad. A szerző jogává kell tenni a nyelvi alkotásnak keresetképen végbemenő személyes előadását is. A nyelvi alkotások művészi értékű előadásához fűződő közérdeknek pedig azzal kell eleget tenni, hogy a szerzőnek erre vonatkozó vagyoni érdekű jogát megfelelő korlátozások alá kell vetni.

h) A szerző vagyoni érdekű jogai tekintetében a *szerzőtársal egyenlő megítélésben* kell részesíteni azt, aki a szerzőnek csupán bíráló megjegyzésekkel, átnézással, a nyilvánvaló elvétések kijavításával vagy más ily módon nyújtott segítséget, ha erre nézve a szerzővel megállapodás jött létre. Az ily közreműködés nem szoros értelemben vett alkotó tevékenység ugyan, azonban lehet igen értékes is és ha a szerző maga is ily megítélésben részesíti vagy éppen másként nem is juthatna hozzá, nincs ok arra, hogy a törvény megtagadja az ily közreműködőtől azt, hogy az alkotás tekintetében — megállapodás alapján — a szerzőtársat megillető vagyoni érdekű jogokat gyakorolhasson.

i) Egyik legnagyobb fontosságú újításnak kell lenni a szerző *részesedési jogának*. A francia droit de suite mintájára el kell ismerni a szerző jogát arra, hogy valahányszor az oly testi tárgyát, amelyen a szerző szellemi alkotása mint eredeti példányon van megrögzítve, eladják: a nyers vételár bizonyos hányada a szerzőt illeti. A szerző ily részesedési jogát indokoltta teszi az a közismert tapasztalat, hogy különösen képzőművészeti alkotások gyakran csak igen későn vívják ki azt az elismerést és ennek megfelelően azt a vagyoni értéket is, amelyre belső értékességüknél vagy az ízlés megváltozásánál fogva igényt tarthatnak, de amely rendszerint nem a szerzőnek vagy örököseinek, hanem harmadik személyeknek, előrelátó üzéreknél vagy más oly egyéneknek a javára esik, akiknek az értékelkedésben semmi részük nincsen. Emellett azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy képzőművészeti alkotások nem is annyira többszörösítés útján, mint inkább eredeti példányukban tárgyai a vagyoni értékesítésnek, úgyhogy ebben a tekintetben a képzőművészek bizonyos hátrányban vannak az írói és zenei alkotások szerzőivel szemben. De nemcsak képzőművészeti alkotások tekintetében észlelhető az a viszárság, hogy az értékelkedés kizárólag az ennek létrejövetelére

ben nem részes idegenek vagyonát gyarapítja. Előfordul ez az eset írói vagy zenei alkotások eredeti kézírata tekintetében is. Ezért — a francia törvényhozáson túlmenően — minden eredeti példány értékelkedéséből részt kell juttatni a szerzőnek vagy örökösének. Annyiban azonban a francia mintát lehet követni, hogy az értékelkedés csak törvényhozási indító okként szerepeljen, a szabályozásban azonban gyakorlatibb megoldást kell nyújtani, mint p. o. a csehszlovák szerzői jogi törvény, mely kifejezetten az értékelkedésből juttat részt, holott ennek megállapítása sokszor igen súlyos, sőt képtelen feladatot ró a szerzőre vagy örökösére. A szabályozásnak a nyers vételárát kell szem előtt tartani, mely könnyebben megállapítható és ebből kell részesedést juttatni. Méltánytalanságok kiküszöbölése végett azonban ki kell zárni a részesedési jog gyakorlását olyankor, ha az érdekelt kimutatja, hogy a nyers vételár — részesedési jog számbavételével — nem haladja meg a megelőző alkalommal elért nyers vételár összegét.

j) Nem maradhatnak érintetlenül a *szerzői jog végrehajtás alá vonásáról* szóló rendelkezések sem. Az eltérés részben az új rendszerrel kapcsolatos, mely különbséget tesz a szerző szellemi és vagyoni érdekű védelme között. Az 1921: LIV. t.-c. 4. §-ának az a szabálya ugyanis, mely szerint a szerzői jog addig, míg az magát a szerzőt vagy örökösét avagy hagyományosát illeti meg, nem lehet végrehajtás tárgya; csupán a szerző szellemi érdekű jogai tekintetében lehet indokolt ilyen széles terjedelemben, nevezetesen az alkotás létrehozása és nyilvánosságra hozatalára vonatkozó jog tekintetében. Így mindenesetre indokolt, hogy a szerző örököse se legyen köteles tünni végrehajtás esetében sem az alkotás nyilvánosságra jutását. Ellenben a szerző halála után már semmiféle figyelembe vehető szempont nem szól a szerző életében nyilvánosságra jutott alkotásra vonatkozó vagyoni jogok végrehajtás alá vétele ellen.

k) Új rendelkezést kell alkotni arról is, hogy kik a *szerző halála után szellemi érdekű jogának érvényesítésére hivatott személyek*. Ezek nem azonosak azokkal a személyekkel, akik — a mai jogállapotnak megfelelően — a szerző vagyoni érdekű jogait hivatottak a szerző halála után a javaslat szerint is érvényesíteni. Az elhalt szerző szellemi érdekeinek gondozása

ugyanis nem okvetlenül bizható azokra, akik a szerző vagyoni érdekeinek érvényesítésére jogosultak, hanem elvileg csak olyanokra, akiktől elvárható, hogy a szerző személyiségének megvédésére a szerzőhöz való családi kapcsolatuknál fogva vagy közérdekből vállalkoznak.

l) Pótolni kell mai jogunk hiányait azzal is, hogy kifejezetten meg kell tiltani az örökösnek is az *alkotásnak oly megváltoztatását*, amely a közönség számára nincs felismerhetővé téve. Arról is kifejezetten rendelkezni kell, hogy a nyilvánosságra nem hozott alkotást a szerző halála után mindaddig nem szabad nyilvánosságra hozni, amíg le nem telt az az idő, melyre a szerző tilalma vonatkozik. Ezeknek a rendelkezéseknek megszegése miatt a dolog természetéhez képest azok léphetnek fel az örökös ellen is, akik a szerző szellemi érdekeinek érvényesítésére jogosultak a szerző halála után, de a szóbanlevő tilalmak kiterjednének a most említett személyekre is épúgy, mint az a tilalom, mely képzőművészeti alkotás eredetijén a szerző nevének vagy jegyének halála után feltüntetésére vonatkozik.

ly) Kifejezetten rendelkezni kell abban az irányban is, hogy az, *akire a szerző vagyoni érdekű jogát átruházta, ezt rendszerint csupán a szerző beleegyezésével ruházhatja másra*, s ha az átruházott jog a megszerzőre vagy jogutódára nézve megszűnik, a szerző joga eredeti terjedelmét nyeri vissza. A szerzői jogot ugyanis nem lehet csupán mint vagyontárgyat tekinteni, mert a szerzőhöz való vonatkozását is megtartja, a szerzőre — vagy örökösére — pedig nem lehet közömbös, hogy ki az, aki átruházás folytán az alkotást értékesítheti.

m) Míg az 1921: LIV. t.-c. 3. §. 3. bekezdése csak a szerzőnek biztosít jogot átruházás esetében változtatásra, az új törvénynek az *átruházott jog megszerzője részére is meg kell engednie, hogy az alkotáson olyan változtatást tegyen*, mely az átruházás világos céljához képest nyilvánvalóan szükséges, hacsak a szerzőnek nincs nyomós oka arra, hogy az ily változtatás ellen tiltakozhassék. Annyiban is túl kell menni a hatályos jogon, hogy *a szerzőt fel kell jogosítani arra, hogy alkotásának értékesítését átruházás esetében tiltsa meg, ha erre nyomós oka van*, de csak az ebből eredő kár megtérítése fejében, szükség esetében biztosíték nyújtása mellett. A szerző

szellemi érdekeit ezzel is óvni kell anélkül, hogy a szerzői jog megszerzőjének vagyoni érdekeit csorbítanánk.

n) Részletesen szabályozni kell azt a viszonyt, mely a szerző és az alkotást eredeti példányként hordozó testi tárgy tulajdonosa közt keletkezik. Így ki kell mondani, hogy abban az esetben, ha a szerző azt a testi tárgyat, mely alkotását eredeti példányként hordozza, másnak tulajdonába bocsátja, az ily dolog tulajdonosa — bizonyos kivételekkel — a szerző szellemi érdekeinek érvényesítésére irányuló jogát egyáltalában nem, a szerző vagyoni érdekének érvényesítésére irányuló jogát pedig csak a szerző beleegyezésével gyakorolhatja. Ami pedig az ily testi tárgy tulajdonosának kötelezettségeit illeti a szerző irányában, ebben a tekintetben azt az általános elvet kell felállítani, hogy a tulajdonos köteles tőnni, hogy a szerző alkalmas módon és a tulajdonos érdekeinek méltánytalan sérelme nélkül az alkotásra vonatkozó szellemi és vagyoni érdekét érvényesíthesse, így különösen alkotását többszörösíthesse vagy közvetve elsajátíthassa. Ennek az elvnek is vannak azonban korlátai. Általános elvi korlát lehet az, hogy nem terheli ily kötelezettség a tulajdonost, ha az ő szembenálló érdekei nagyobb súlyúak, mint a szerzőnek érvényesíteni kívánt érdeke. Példaképen lehet felhozni azt, hogy a tulajdonos nem köteles a dolgot a szerzőnek a szóbanlévő célból kiadni, sem pedig a művet változatlanul fenntartani vagy a rongálástól avagy a pusztulástól megóvni, sem a megrongálódott művet kizárólag a szerzővel állíttatni helyre. Másik példa a szóbanlévő korlátozásra az, hogy a szerző — megállapodás hiányában — nem korlátozhatja a képzőművészeti alkotását eredeti példányképen hordozó testi tárgy tulajdonosát abban, hogy az ily tárgyat mi módon helyezze el. Míg a tulajdonos kötelezettségének korlátait a szerző irányában általános elvi kijelentéssel kell meghatározni, addig a tulajdonos jogosultságára vonatkozó általános — negatív — elvet csupán egy kimerítően meghatározott kivétellel lehet áttörni. E szerint a képzőművészeti alkotást az ezt eredeti példányképen hordozó testi tárgy tulajdonosa kétség esetében nyilvánosságra hozhatja és közszemlére tétellel vagy a látást ismételhetően közvetítő készülék útján bemutatással értékesítheti is.

ny) Pótolni kell a kiadói ügyletet szabályozó rendelkezé-

zéseknek egy hiányát is, de ennek a pótlásnak ki kell terjednie a szellemi alkotás értékesítésének a kiadói ügyleten kívüleső más módjaira is. Meg kell ugyanis engedni azt, hogy olyankor, ha az alkotás értékesítésére átruházás útján adott engedéllyel a kitűzött határidőben, ilyenek hiányában pedig a körülményeknek megfelelő méltányos határidőben, amennyiben pedig ez nem állapítható meg, a külön meghatározott időponttól számított két évig a szerző hibáján kívül és beleegyezése nélkül nem élnek vagy oly fogyatékosan élnek, hogy a szerzőnek jogos érdeke sérelmet szenved, a szerző a szerződéstől elállhasson, mintha azt meg sem kötötték volna. A két évi időtartamot a szerződést megkötésétől, ha pedig az alkotás példányának átadása később történt, ettől az időtől kell erre számítani. A szerző nyomban elállhat, ha a másik fél egyáltalában nem képes kötelezettségét teljesíteni vagy ha teljesítést megtagadta, avagy ha a szerzőnek nyomatékos érdeke a teljesítés ellen szól, így különösen, ha az előadás nyilvánvalóan meg nem felelő, p. o. teljesen alkalmatlan szereplőkkel vagy olyan változtatásokkal történik, melyekhez a szerző nyomós okból nem járulhat hozzá. Ha a szerző jogosan áll el a szerződéstől, nem köteles kiadni a már megkapott ellenértéket, hacsak ezt méltánylást érdemlő körülmények, így különösen a másik fél vétességének hiánya vagy a szerző sérelmének kisebb foka indokoltnak nem mutatják. A szerző előzetes lemondásának az elállási jogról nincs joghatálya. A szerzőnek ezeket a jogokat meghaladó jogai érintetlenül maradnak. Ezeket a rendelkezéseket megfelelően kell erre alkalmazni olyankor is, ha nem az értékesítésre adott engedély fogamatba vételének teljes hiányáról van szó, hanem csupán arról, hogy elfogyott alkotásnak új kiadását az, akinek erre joga van (de nem köteles), az átruházó hibáján kívül és beleegyezése nélkül legalább két éven át elfogadható indok nélkül nem teljesíti, vagy színszerű előadás céljára átadott alkotást az, akinek erre joga van, a szerző hibáján kívül és beleegyezése nélkül legalább két éven át nem ad újra elő. Ezt a határidőt attól a naptól kellene számítani, amikor az előbbi kiadás elfogyott, illetőleg amikor a művet az ily jogosult utoljára adta elő.

o) A szerző érdekével szembenálló érdekek mérlegelése alapján egyesek javára tett korlátozások közt rendelkezni kell

arról is, hogy még a szerző sem hozhatja nyilvánosságra alkotását, ha pedig nyilvánosságra hozta, nem értékesítheti abban az esetben, *ha a házastárs ellenzi* és az alkotás alkalmas arra, hogy oly közbotrányt keltsen, mely az ellenző házastárs személyét érinti.

ő) Az *arcképek* tekintetében — az 1921: LIV. t.-c. 64. §-ától eltérően — nem a megrendelő, hanem az *ábrázolt személy beleegyezését* kell kívánni a szerző jogának értékesítéséhez, lényegileg bírói gyakorlatunkkal összhangban. Nagy gyakorlati jelentőségű — szükséges — korlátozása lenne a szóbanlévő elvnek az, hogy megadottnak kell tekinteni a beleegyezést akkor is, ha az ábrázolt személy vagyoni ellenértékben részesült azért, mert arcképének vagy szoborképmásának elkészítését megengedte a szerzőnek. További szükséges korlátozás volna az, hogy az ábrázolt személy halálának évétől számított tíz év után a szerző feltétlenül jogosult a nyilvánosságra hozatalra és az értékesítésre. Ez idő eltelte előtt olyankor, ha a beleegyezést nem lehet megadottnak tekinteni, sem az ábrázolt személyt nem lehet megkérdezni, az ábrázolt személy házastársának, ivadékanak, elődjének vagy testvérének beleegyezése volna szükséges, mégpedig az utóbb említettek csak előbb említett jogosult hiányában adhatnák beleegyezésüket. A beleegyezést vissza lehetne vonni anélkül, hogy ezért kártérítés járna. Nem volna szükség az ábrázolt személy beleegyezésére nem megrendelésre készült arckép vagy szoborképmás nyilvánosságra hozatalához, ha ez a művészet magasabb érdekét szolgálja.

Másik szükséges korlátozása lenne a szerző jogának arckép vagy szoborképmás tekintetében az, hogy az ily alkotást — más megállapodás hiányában — fénykép útján többszörösítheti vagy közszemlére teheti a megrendelő vagy jogutóda, úgyszintén az ábrázolt személy vagy házastársa, ivadéka, elődje vagy megbízottja. Mindez arra az esetre is állana, ha az arckép vagy szoborképmás nem részesül a szerzői jog oltalmában.

További kivételeket is kell azonban tenni az alól az elv alól, hogy arckép értékesítéséhez az ábrázolt személy beleegyezése szükséges. Egyik ilyen kivétel az, hogy nincs szükség az ábrázolt személy beleegyezésére, ha az igazságszolgáltatás vagy a közbiztonság érdekében hatóság készített vagy

hoz egyébként nyilvánosságra avagy terjeszt arcképet. A másik kivétel az, hogy sem a szerző, sem az ábrázolt személy beleegyezése nem szükséges a közéletben és általában a napi eseményekben szereplő vagy gyülekezeten, felvonuláson vagy más ily alkalommal jelen volt személy arcképének hirlapban vagy folyóiratban vagy mozgófénykép útján közléséhez, sem arcképnek tudományos, oktató vagy általában közművelődési célból közszemlére tételéhez, többszörösítéséhez, a látást közvetítő készülék, így különösen mozgófénykép vagy rádió (képtáv-irat) útján vagy egyébként nyilvánosan bemutatásához. A most említett kivételek azonban nem érvényesülhetnek abban az esetben, ha ez az ábrázolt személynek vagy ha meghalt, házastársának, ivadékanak, elődjének vagy testvérének érdekét méltánytalanul sértené.

p) Hatályos szerzői jogunk hiányosságát pótolni kellene egy olyan rendelkezéssel is, mely a *levelek nyilvánosságra hozatalának feltételeit* szabályozza arra az esetre is, ha szellemi alkotásnak tekinthetők. Ehhez képest levelet, naplót vagy más bizalmas iratot, melyet a szerző nem szánt a nyilvánosságnak, akkor is csak a címzett beleegyezésével szabadna nyilvánosságra hozni, ha szellemi alkotásnak tekinthető. A címzett halála után, ha az elhalt végrendelettel nem intézkedett másképp és az elhalálozás évétől számított tíz év még el nem telt, beleegyezésre az elhalt házastársa, ivadéka, elődje vagy testvére lehetne jogosult, azonban az utóbb említettek csak előbb említett jogosult hiányában. Nem volna szükség beleegyezésre, ha a nyilvánosságra hozatalt oly méltánylást érdemlő érdek kívánja, mely nagyobb súlyú, mint az az érdek, amely a nyilvánosságra nem jutáshoz fűződik. Ily esetben természetesen a szerző beleegyezésére sem lenne szükség. Jogellenesen nyilvánosságra hozott nyitott levelet, naplót vagy más bizalmas iratot terjeszteni sem volna szabad mindaddig, míg a nyilvánosságra hozatalt ellenezni lehetne.

r) El kellene térni hatályos szerzői jogunktól annak a jognak minősítése tekintetében, melyet az 1921: LIV. t.-c. 8. §-a juttat az előadó művésznek akkor, amikor az *előadóművészet eredményét* a szerzői jog oltalma alá helyezi annyiban, amennyiben ez az eredmény a látást, vagy hallást ismételtetően közvetítő készüléken van megrögzítve. Az 1921: LIV.

törvénycikk álláspontja ugyanis ebben a tekintetben az, hogy a mechanikai előadás céljára szolgáló, művészi tevékenységgel járó alkalmazás ugyanolyan megítélés alá esik, mint a műnek más nyelve fordítása vagy egyéb átdolgozása, átalakítása vagy felhasználása, általában közvetett elsajátítása. A törvény szövege nem elég világos ugyan abban a tekintetben, kit illet meg a — másodlagos — szerzői jog az ily alkalmazás tekintetében, nevezetesen közvetlenül azt a személyt-e, akinek üzleti vállalkozása a készüléket létrehozta, vagy pedig közvetlenül az előadó művészt-e, aki ily szerzői jogát a vállalkozóra ruházhatja. Némileg világosabb a szövegezésnél az indokolás, mely az előadót az alkalmazás szerzőjeként jelöli meg. Új szerzői jogi törvény alkotásakor a szóbanlévő jogi konstrukciót nem lehet fenntartani. Az új törvény alkalmazási körét ugyanis — mint kimutattuk — a szellemi alkotás fogalma határolná el, ez pedig a szellemi tevékenységnek csupán közlésre is alkalmas eredménye lehet, maga a közlés azonban nem. Ehhezképest fenn kell ugyan tartani azt a helyes elvet, hogy az előadó művésznak jogot kell biztosítani a szóbanlévő alkalmazás tekintetében, azonban ez a jog nem azonos a szerzői joggal, hanem sui generis jog, s időtartamának is különböznie kellene a szerzői jog tartalmától.

s) Az új törvénynek lényegesen el kell térnie a fennálló jogtól annyiban is, hogy az 1875:XXXVII. törvénycikkbe foglalt kereskedelmi törvény 517. §-ával ellentétben nem engedheti meg, hogy *gyűjteménybe felvett adalékok szerzői* más megállapodás hiányában a szerkesztő beleegyezése nélkül adhassák ki külön olyan alkotásukat, mely a gyűjtemény megjelenése előtt még nem jelent meg. A gyűjteményes mű kelen-dőségét ugyanis jelentékenyen befolyásolhatja az, ha egyes lényeges részeit külön is ki lehet adni. A szerkesztő lehet csak hivatott megítélni, mikor nem kell tartani ebből eredő hátránytól. A szerkesztőnek ezt a jogát természetesen ellensúlyozni kell azzal, hogy a szerzőt is fel kell jogosítani annak megtiltására, hogy az ily adalékot az ő beleegyezése nélkül a gyűjteményen kívül is értékesítsék, feltéve, hogy szerzői oltalom alá eső műről van szó. Az adalék szerzőjének szóbanlévő korlátozását kimondó elv azonban egyébként sem lehet feltétlen. Lényegesen enyhítené ennek az elvnek szigorúságát az a to-

vábbi rendelkezés, hogy az adalékot a díjazásban nem részesülő szerző más megállapodás hiányában szabadon értékesítheti, ha egy év eltelt anniak az évnek befejezését követően, amelynek folyamán az adalék a gyűjteményes mű keretében megjelent. Még lényegesebb kivételt jelentene az a szabály, mely szerint olyankor, ha a gyűjtemény rendszeresen visszatérő időszakonként jelenik meg (hírlap, folyóirat, naptár stb.), az adalékot szerzője szabadon értékesítheti, hacsak az eset körülményei arra nem mutatnak, hogy erre a gyűjtemény szerkesztője vagy kiadója kizárólagos jogot szerzett. Ilyen esetben is joga volna azonban a szerzőnek az adalékot értékesíteni, ha egy év már eltelt anniak az évnek befejezése óta, amelyben az adalék a gyűjteményben megjelent. Nem lehet korlátozni ezentúl sem a szerző jogát hírlapban megjelent nyelvi alkotása tekintetében. Lényegileg megfelel ez a kiadói ügyletről szóló hatályos rendelkezéseknek, mégis azzal az eltéréssel, hogy ily szabad felhasználásnak csak más megállapodás hiányában lehetne helye, továbbá, hogy az erre vonatkozó rendelkezés nem terjedne ki folyóiratban megjelent alkotásokra.

sz) Nem lehet fenntartani a hatályos szerzői jognak azt a szabályát, mely szerint olyankor, ha a műnek több szerzője van, a nyilvános előadás joga tekintetében az általános szabályokat azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy — zenés színművek kivételével — szöveges zeneművek előadásához a szerzőket egymással szemben megillető jogok sérelme nélkül a zeneszerző beleegyezése elegendő. Enre a kivételre ugyanis nincs szükség, amint más szerzői jogi törvények példája is mutatja. Gyakorlati szükség mutatkozik azonban annak a kérdésnek tisztázására, vajon kit illet *a mozgófényképészeti alkotáshoz közvetlenül írt zene mechanikai előadásának joga*. Tekintet nélkül ugyanis arra, hogy az ily zene filmen vagy más készülőken van-e megrögzítve, annyira egységbe olvad a szoros értelemben vett mozgófényképészeti alkotással, hogy ezt a tényleges összefüggést nem lehet figyelmen kívül hagyni és gondoskodni kell róla, hogy a szoros értelemben vett mozgófényképészeti alkotás előadására jogosított személy akadály nélkül gyakorolhassa mindenki irányában, — így az ily zene szerzője irányában is, — a kísérezene mechanikus előadásának jogát. Ezért megfontolás tárgya lehetne, hogy üzleti vállalat

körében előállított — hangos beszélő vagy néma — mozgófényképészeti alkotáshoz közvetlenül írt és a hallás számára ismételhetően közvetítő készüléken megrögzített kísérőzene vetítéssel egyidejű ily előadásának joga a mozgófényképészeti alkotás szerzőjét illesse.

Tekintettel a mozgófényképalkotás sajátos jellegére azt is ki kellene mondani, hogy a mozgófényképészeti alkotás létrehozásánál közreműködő előadó művészeknek az a joga, hogy előadásuk eredményének a látást ismételhetően közvetítő készüléken megrögzítésébe beleegyezzenek, a törvény erejénél fogva a mozgófényképészeti alkotás szerzőjére száll át.

t) Hanglemezek és általában a látást vagy hallást ismételhetően közvetítő készülékek előállításával vagy árusításával foglalkozó üzletek folytatásához általában hozzátartozik az is, hogy az ily készülékek vásárlói előtt a megrögzített alkotást előadják vagy bemutassák a végett, hogy a vásárlók a készülék értékéről meggyőződést szerezhessenek. Minthogy az ily módon megrögzített alkotás előadásának vagy bemutatásának joga a szerzőt illeti és ez alól általában csupán annyiban lehet kivétel, hogy az ily előadás vagy bemutatás házi vagy iskolai körben szabad: ehhez képest szükségesnek mutatkozik, hogy az új törvény kifejezetten rendelkezze afelől, hogy a látást vagy hallást ismételhetően közvetítő készüléket alkotás láthatóvá vagy hallhatóvá tételére szabadon lehet használni ily készülékek előállításával vagy árusításával foglalkozó üzleti vállalat körében, ha ez az üzlet folytatásához szükséges. Ugyanígy kell rendelkezni rádióközvetítésnek hangszóró vagy más ily készülék útján hallhatóvá vagy láthatóvá tétele felől, ha ez oly üzleti vállalat körében történik, mely rádió készülékek előállításával vagy árusításával foglalkozik.

ty) Hanglemeznek vagy a hallás számára ismételhetően közvetítő készüléknek az ily módon megrögzített nyelvi vagy zenei alkotás előadására való felhasználását kívánatos megkönnyíteni arra az esetre is, *ha ez nem az ily készülékek előállításával vagy árusításával foglalkozó üzleti vállalat körében történik.* Különösen azokat az eseteket kell szem előtt tartani, amikor az ily készülékek használata a közönség szórakoztatására szolgáló üzleti vállalat körében folyik. Az ily vállalatok érdekeinek figyelembevételével úgy kell majd rendelkezni,

hogy hanglemezt vagy a hallás számára ismételhetően közvetítő készüléket nyelvi vagy zenei alkotás előadására bárki szabadon használhat, ha a lemezért vagy készülékért szerzői pótdíjat rótt le és ez a lemezen vagy készüléken fel van tüntetve. A részletes szabályok megalkotását, így különösen a szerzői pótdíj mértékének, lerovásának és elszámolásának, továbbá a lerovás feltüntetésének módját, úgyszintén a jogosultat illető ellenőrzés módjának meghatározását rendeletre kellene bízni.

Hasonló megfontolásokból kiindulva a rádióvállalatot is ily kedvezményben kellene részesíteni annak kimondásával, hogy abban az esetben, ha ily készüléket belföldön jogosan adtak ki, a rádióvállalat kívánhatja, hogy a jogosult illő megtérítés fejében engedje meg az ily nyelvi vagy zenei alkotásnak a rádió útján az ily készülék felhasználásával való közlését. A részemről javasolt rendszerben ugyanis a készüléknek ily felhasználását csak a szerző beleegyezésével lehetne megengedni, aki az ily beleegyezés megadására az általános szabályok szerint nem volna köteles. Mindezek a rendelkezések nem nyernének alkalmazást hangos vagy beszélő filmre.

Az említett megfontolások alapján rendelkezni kellene arról is, hogy rádióközvetítést fel lehet használni nyelvi vagy zenei alkotásnak hangszóró vagy más ily műszaki berendezés útján hallhatóvá vagy láthatóvá tételére, ha ezért szerzői pótdíjat fizettek. A részletes szabályokat ebben a vonatkozásban is rendelet lenne hivatva megállapítani.

A rádióközvetítés kulturális jelentőségére tekintve, mely a szellemi alkotásnak széles néprétegek részére könnyen hozzáférhetővé tételében áll, a szerző jogának azt a további korlátozását is létesíteni kellene, hogy nyilvánosan (színházban, hangversenyteremben stb.) előadott nyelvi vagy zenei alkotást rádióközvetítés céljára a törvény korlátai között szabadon lehet felhasználni s az, aki ily előadást üzletszerűen rendez, köteles megengedni a szükséges műszaki berendezés elhelyezését és kipróbálását. A szerző és az ily üzleti vállalkozások érdekeinek megóvása végett azonban szorosan körül kellene határolni a szóbanlévő jog gyakorlását azzal, hogy színpadi mű első tíz előadásának ily felhasználása nincs megengedve, továbbá, hogy sorozatos előadások esetében a szóbanlévő jogot legfel-

jobb hetenkint egyszer lehet gyakorolni. Ezenfelül a szerző szellemi érdekeit is óvni kellene azzal, hogy az ily jog gyakorlása csak arra az esetre volna megengedve, ha a rádióközvetítés mind művészi, mind műszaki szempontból megfelelő. A felügyelet és ellenőrzés módját a kereskedelemügyi — vagy az iparügyi — miniszter rendelettel szabályozná. Természetesen az ily rádióközvetítésért méltányos megtérítés járna a szerzőnek vagy jogutódjának. Az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása érdekében meg kellene engedni, hogy meg egyezés hiányában egyeztető bizottság kísérelje meg a kiegyenlítést. E bizottság szervezetét és eljárását az igazságügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértve rendelettel szabályozná. Ha az egyeztetés nem járna eredménnyel, a törvény rendes útján lehetne helye eljárásnak.

Kifejezetten állást kellene foglalni abban a tekintetben, hogy közszemlére tett vagy nyilvános árverésre bocsátott képzőművészeti vagy iparművészeti alkotásnak többszörösítését a kiállító vagy árverést rendező a kiállításra vagy árverésre készült *katalógusban* szabadon közölhesse.

u) A szerzői jog *közérdekű korlátozásai* közül el kell ejteni az 1921: LIV. t.-c. 12. §-ának utolsó bekezdésében foglalt azt a korlátozást, mely szerint nyilvános tárgyalásokon, tanácskozásokon vagy összejöveteleken különböző alkalmakkor tartott *beszédekből álló gyűjteményes műnek* kiadásához a szerző halála után a jogutódok beleegyezése nem szükséges akkor, ha a szónok életében vagy halálától számított tíz év alatt a beszédek gyűjteménye meg nem jelent.

Állást kell foglalni abban a kérdésben, mi történjék abban az esetben, *ha a szerző vagyoni érdekű joga örökös hiányában vagy más okból megszűnik*. Kifejezett rendelkezés hiányában a szerző jogától függő jogok gyakorlása nem tarthat tovább, mint a szerzői jog. Ezért ki kell mondani, hogy olyankor, ha a szerző vagyoni érdekű joga akár örökös hiányában, akár más okból megszűnik, a szerző halálát követő ötven év elteltéig tovább is gyakorolni lehet azokat a jogokat, melyek harmadik személyt annak folytán illetnek, hogy a szerző alkotását értékesítette. Arról is gondoskodni kell, hogy abban az esetben, ha a szerző vagyoni érdekű joga örökös hiányában megszűnik, a szerző életében nyilvánosságra hozott alkotást ha-

gyatéki teher fedezése végett értékesíteni lehessen. Az ilyen értékesítés céljára a hagyatéki bíróságnak kellene gondnokot rendelnie, azonban az ilyen kirendelés legfeljebb a védelmi idő tartamára szólhatna, de korábban is nyomban meg kellene szüntetni, mihamarabb a gondnok feladatát teljesítette. A gondnok által kötött ügyletek hatálya is csak a védelmi időre szorítkozhatik.

ü) A *közérdekű korlátozásoknak* lényegileg fel kell ölelniök a hatályos szerzői jognak ily irányú szabályait, mégis több kiegészítéssel. Így bárkinek jogot kell adni arra, hogy — a forrás világos feltüntetésével — megzenésített és megjelent kisebb verses művet vagy ily megjelent nagyobb verses mű kisebb részeit a zenei alkotás nélkül is többszörösríthesse az ily zenei alkotás rádióközvetítéséről szóló programmon vagy a hallást ismételhetően közvetítő készüléken (p. o. hanglemezen) vagy mellékletén, feltéve hogy a melléklet mint ilyen világosan felismerhető és a készülék előállítása nem jogosulatlan. Ezenkívül azt az említett újítást, mely szerint nyelvi alkotásnak nem színszerű előadása is a szerzőnek vagyoni érdekű joga, úgy kell kiegészíteni, hogy bárkinek joga legyen megjelent nyelvi alkotásnak nem színszerű előadására, ha beléptidíjat nem szed és az előadás nem kereset céljára történik. Ez a rendelkezés csak abban az esetben kerülhetne alkalmazásra, ha az előadó nem részesül díjazásban, kivéve, ha az előadás a hallást ismételhetően közvetítő készülék útján vagy rádióközvetítés felhasználásával megy végbe.

Azzal az állásponttal, mely szerint az alkotásnak bármily előadása vagy bemutatása a szerző joga, függ össze az az alkotandó szabály, mely szerint bárkinek joga lenne nyilvánosságra hozott alkotásnak személyes előadására vagy a hallást közvetítő készülék útján előadására vagy a hallást vagy a látást közvetítő készülék útján hallhatóvá vagy láthatóvá tételére, úgyszintén rádióközvetítésnek hangszóró vagy más műszaki berendezés útján hallhatóvá vagy láthatóvá tételére is, ha ez házi vagy iskolai körben megy végbe. Végül közérdekből korlátozni kellene a szerzőnek azt a jogát, mely szerint alkotását üzletszerű bérbeadása (kikölcsönzése) útján terjeszthetné. E korlátozás szerint nem terjedne ki a szerző joga al-

kotása közkönyvtárban levő példányának kikölcsönzésére akkor sem, ha ez díjazás fejében történik.

A szerzői jognak más közérdekű korlátozásait is meg kell állapítani a hatályos szerzői jog ily korlátozásai mellett. Így meg kell engedni, hogy már megjelent kisebb terjedelmű *verses művet* vagy már megjelent verses műnek kisebb részeit a forrás világos feltüntetésével *új zenei alkotásnak szövege gyanánt* ezzel együtt bárki értékesíthesse, azonban az ebből eredő jövedelem méltányos hányadát a verses mű szerzője részére kellene juttatnia. Ilyen új korlátozás lenne az is, mely bárkinek megengedné, hogy nyilvánosan előadott nyelvi vagy zenei alkotásnak kisebb részét, a látást vagy hallást ismételhetően közvetítő készüléken *mozgófényképeszeti tudósítás céljára* megrögzíthesse és az ily készüléket értékesíthesse anélkül, hogy a szerző és az előadó művész beleegyezésére szükség volna. Nagy gyakorlati jelentőségű újítás volna egy olyan rendelkezés is, mely szerint megjelent zenei alkotást — bizonyos korlátozással — szabadon elő lehetne adni, ha az előadás nem keresetképen történik vagy *egyházi avagy más ünnepélyesség alkalmával* vagy az előadásra kötelezettek részéről *katonai szolgálat körében*, feltéve, hogy beléptidíjat nem szednek, úgyszintén *kintornán*, *zenei automatán* vagy a hallás számára ismételhetően közvetítő más ily készülék útján, feltéve, hogy a zenei alkotás megrögzítése nem személyes előadás felhasználásával történt.

v) A szerzői jog bitorlásának *magánjogi következményei* tekintetében lényegesen eltérne a hatályos szerzői jogtól egy olyan rendelkezés, mely szerint keresetet lehet indítani pusztán abban hagyás vagy az ismétléstől eltiltás iránt is. Lényeges újítás lenne az is, hogy a sértett fél akár kártérítés, akár a gazdagodás kiadása helyett szabad választása szerint *méltányos díjazást* követelhetne, továbbá, hogy kártérítésen felül az ezt meghaladó *tiszta nyereség* kiadását is követelhetné a bitorlótól. Több személy kártérítési felelőssége tekintetében át kellene venni a tisztességtelen versenyről szóló 1923: V. törvénycikk megfelelő rendelkezéseit.

Új szabály lenne az is, amely — az olasz törvény példájára — megengedné, hogy abban az esetben, ha képzőművészeti alkotásnak jogellenesen létrejött példánya nagy mű-

vészi értékű, a bíróság elrendelhesse, hogy megsemmisítés helyett közgyűjteményben helyezték el.

w) A *büntető rendelkezéseknek* meg kellene szüntetniök azt a következtetlenséget, hogy a szerzői jog bitorlásának megbüntetése polgári perre tartozik. Ez a rendszer semmiképen sem illik a magyar igazságszolgáltatás eszmekörébe, más európai államokban sem ismeretes és a szerzői jogi szakértő bizottság kötelező értesítése a feljelentésről alkalmas lenne arra, hogy a legtúlzottabb aggodalmakat is eloszlassa, amelyek inkább az újításnak, mint a dolog érdemének szólhatnak. A szerzői jog bitorlásának büntetendő eseteit részletesen meg kellene határozni, külön azokat a tényálladékokat, melyek a szerző szellemi érdekű jogának megsértésére vonatkoznak, továbbá külön azokat a tényálladékokat, melyek a szerző vagyoni érdekű jogának vagy a javaslat rendelkezésein alapuló más vagyoni érdekű jognak bitorlásában állanak. Végül külön kellene meghatározni az ercképekre és a levelekre vonatkozó rendelkezések megszegésével elkövetett bűncselekményeket is.

A tulajdonos és a megbízó büntetőjogi felelőssége tekintetében át kellene venni a tisztességtelen versenyről szóló 1923: V. t.-c. 19. §-ának megfelelő szabályát, mely szerint abban az esetben, ha a vétséget vállalat alkalmazottja vagy megbízott követte el és a vállalat tulajdonosát (üzletvezetőjét), illetőleg a megbízót a hivatásából folyó felügyeleti vagy ellenőrzési hőtelességének teljesítésében akár szándékos, akár gondatlan mulasztás terheli, a vállalat tulajdonosa (üzletvezetője), illetőleg a megbízó vétség miatt büntetendő. Ennek a rendelkezésnek nagy jelentősége épen a szerzői jog körében nyilvánvaló.

A büntetés meghatározása tekintetében el kellene térni a hatályos szerzői jogtól annyiban, hogy szabadságvesztés-büntetés alkalmazását is lehetővé kellene tenni arra az esetre, ha a tettes visszaeső.

A katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1930: II. törvénycikkkel, úgyszintén a m. kir. honvédség katonai bűnvádi perrendtartásról szóló 1912: XXXIII. törvénycikkkel összhangban ki kellene mondani, hogy a katonai büntetőbíráskodásnak alávetett egyénnel szemben az eljárásra a katonai bíróságok vannak hivatva, ha azonban a magánindítványra jogosult nincs alávetve a katonai bíráskodásnak, a felmentett terhelt az ítélet

közzétételének elrendelését annál a kir. törvényszéknél kérhetné, amely egyébként a bűnvádi eljárásra illetékes volna.

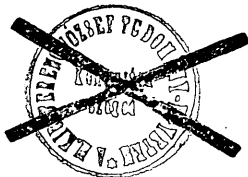
Bizonytalanság elhárítása végett arról is kifejezetten kellene rendelkezni, hogy a sajtójogi felelősség és a sajtóeljárás szabályai a szerzői jog bitorlásának vétségére *nem* nyerne alkalmazást.

A szerzői jog oltalmának egyes tárgyait nem az általános szabályok keretében, hanem a vegyes rendelkezések között külön kellene felemlíteni. Így elsősorban a *fényképeket*. Az 1921: LIV. törvénycikk rendszerében a fényképészeti művek ugyanolyan megítélés alá esnek, mint a szerzői jog oltalmának egyéb tárgyai, habár a védelmi idő tekintetében a fényképészeti művek hatályos szerzői jogunk szerint is korlátozottabb oltalmat élveznek, mint más alkotások. A fényképészet termékei azonban helyesen nem részesülhetnek a szerzői jog egyéb tárgyaival azonos megítélésben, mert a szellemi alkotásnak az a meghatározása, hogy az a szellemi tevékenységnek eredetiséget mutató s ehhezképest egyénien újszerű, közlésre is alkalmas eredménye: nem alkalmazható egész terjedelmében a fényképészet alkotásaira. Ezek ugyanis nem kizárólag szellemi tevékenységnek eredményei, hanem létrejövetelüknek nélkülözhetetlen feltétele a *gép* alkalmazása, e mellett szoros értelemben vett egyéni újszerűségről sem lehet szó fényképészeti alkotásoknál, amennyiben fényképfelvételnél nem lehet szó többről, mint a valóság létező tárgyainak megragadásáról abban az alakban, amint ténylegesen jelentkeznek, s az ily megragadás *módjában* jelentkező újszerűség inkább csak *időbeli*, nem pedig az érzékelhető valóságot újjáalkotó, ezen túlmenő újszerűség. A fényképészeti alkotásokon jelentkező újszerűség lényegileg csupán *való tények* — térbeli és időbeli — *szemléleti pontjának* sajátos megválasztása, vagyis érzékelhető tények felkutatása és visszaadása. Ez sokszor nagy szellemi erőről tehet tanúságot és a fényképészet alkotásai gyakran nagy esztétikai értéket mutathatnak, azonban fogalmilag különböznek a szoros értelemben vett szellemi alkotásoktól és ezért rendszerbeli különállásuk a törvény értelmezésének határozottsága érdekében mellőzhetetlenül szükséges. Abban az esetben ugyanis, ha a fényképészeti alkotásokat az alkotandó törvény a szellemi alkotás példái között emlitené fel, elhomályosulna

a szellemi alkotásokról adott meghatározás értelme és bizonytalanná válnának a szellemi alkotás fogalmának határai. A fényképészeti alkotásokkal szemben elfoglalt szóbanlévő álláspont tehát nem elméleti, hanem nagymértékben *gyakorlatias* jelentőségű, anélkül, hogy a fényképészeti alkotások oltalmának csökkentésével járna. Ez az oltalom továbbra is megmaradna a római egyezmény határai között, melyek szempontjából a *rendszerbeli* elhelyezés módja teljesen közömbös. Egyébként a fényképészeti alkotásokról rendelkező szabályoknak különválasztását és együtttartását az is célszerűvé teszi, hogy ezek a szabályok több tekintetben eltérnek a szerzői jog egyéb tárgyaira vonatkozó szabályoktól. Megfontolás tárgya lehetne ugyan az a kérdés, nem kellene-e a fényképek oltalmát abban az irányban korlátozni, hogy csupán a közönséges, pusztán technikai ismereteket feltételező, ipari módra előállított fényképeken *túlmenő* jelentőségű ily termékekre terjedjen ki, amint ezt a szerzői jog irodalmában már követelték is. Tekintettel azonban arra, hogy a szerzői jogi oltalom tárgya elvileg független bármily értékítélettől, a szóbanlévő korlátozást mellőzni kellene.

A szellemi érdekű jogok oltalma a fényképek tekintetében is időbelileg korlátlan. Eltérés az általános szabályoktól csak annyiban lehetne, hogy üzletszerűen előállított fényképre nem terjedne ki az a szabály, mely szerint a szerző maga határozza meg, hogy létrehozza-e és nyilvánosságra hozza-e alkotását. Nem terjedne ki továbbá ily fényképre az a szabály sem, mely szerint a szerző szellemi jogának gyakorlásáról előzetes lemondásnak nincs helye s az ily jog korlátozása hatálytalan. Nem terjednének ki ily fényképre a szerző részesedési jogáról szóló rendelkezések, valamint a végrehajtást korlátozó rendelkezések sem. Ezek az eltérések a fényképnek már vázolt sajátos jellegéből erednek és bővebb indoklásra nem szorulnak.

A fénykép oltalmát korlátozni kellene annyiban is, hogy üzletszerűen előállított fénykép megszerzőjét kétség esetében fel kellene jogosítani arra, hogy az ily fényképet mind közszemlére tehesse, mind pedig a látást közvetítő mesterséges készülék útján bemutathassa. Ezzel a rendelkezéssel kiegészülne a hatályos jog.

Megrendelt arckép tekintetében már a hatályos jog is tartalmaz korlátozást. Így az 1921: LIV. t.-c. 71. §-ában foglalt utaláshoz képest fénykép tekintetében is alkalmazni kell az idézett t.-c. 64. §-ának rendelkezését, Ebben a tekintetben azt a szabályt kellene kimondani, hogy megrendelt arcképnek bármily — fénykép útján azonban csupán üzleti vállalat körében — többszörösítésére a megrendelő vagy jogutóda, úgyszintén az ábrázolt személy, házastársa, ivadéka, elődje, testvére vagy megbízottjuk korlátozás nélkül jogosult.

Az a rendelkezés, hogy a lefényképezett tárgyról más is készíthet újabb felvételt, még ha a későbbi felvétel ugyanarról a helyről és egyébként is olyan viszonyok között történik, mint az előbbi felvétel: a dolog természetéből következő tétel volna.

Lényegileg az 1921: LIV. t.-c. 73. §-ának felelne meg az a rendelkezés, hogy mozgófényképészeti uton felvett fényképsorozat, amennyiben szellemi alkotásnak vagy nyelvi alkotás többszörösítésének nem tekinthető, szerzői jogi szempontból a fényképpel esznek egy tekintet alá.

Szintén a vegyes rendelkezések között külön kellene foglalkozni az *árjegyzékekkel, az üzleti hirdetésekkel, a használati utasításokkal, a lakásjegyzékekkel* és a mindennapi élet gyakorlati céljait szolgáló egyéb nyelvi munkálatokkal, amelyek szintén nem tekinthetők szoros értelemben vett szellemi alkotásnak, mert csupán tényeknek felkutatása, kiválogatása vagy csoportosítása révén mutatnak újszerűséget, anélkül, hogy ez az ily munkálatot végző személynek egyéniségét kifejezésre juttatnák. Az újszerűség az ilyen munkálatokban is csupán időbeli, *nem az alkotó egyéniségnek egyszerűségében*, ismételtetlenségében jelentkezik. Kifejezett rendelkezés nélkül legalább is kétséges volna, vajjon az ily munkálatok részesülhetnek-e a szerzői jogi oltalmában. Bár ezek a munkálatok nem szoros értelemben vett szellemi alkotások, mégsem lehet helyteleníteni a szerzői jog szabályainak alkalmazását rájuk, mert oltalmuk gyakorlati szükségnek felel meg, az pedig, hogy ez az oltalom ugyanolyan, mint a tulajdonképeni szellemi alkotásoké, csupán a gyakorlati célszerűség szempontjában leli indokát, amennyiben az ily munkálatoknak speciális jogszabállyal vé-

delmezése felesleges akkor, amikor a szerzői jog szabályai alkalmazhatók rájuk.

Szó lehet arról, hogy — mint Willy Hoffmann¹⁰ javasolta, — kifejezetten ki kell zárni a szerzői jog oltalmából a közönséget egészségápolásra vagy balesetelhárításra oktató munkálatokat, menetrendkönyveket, szabályzatokat, vámtarifákat és általában a közönség tájékoztatására szánt munkálatokat tekintet nélkül arra, hogy hatóság vagy közhivatali szerv vagy más hozta-e nyilvánosságra azokat. Az ilyen munkálatok lényegéhez tartozik ugyanis, hogy azokhoz mindenki minél könnyebben hozzáférhessen, ezért szerzői jogot ezekre nézve nem célszerű megállapítani.

Külön kellene rendelkezni a képzőművészeti vagy iparművészeti alkotásnak nem tekinthető *szövegkép (illusztráció), térkép, plasztikai mű, földgömb, földrajzi, helyrajzi (topográfiai)* úgyszintén valamely probléma újszerű megoldását tartalmazó vagy egyébként újszerűséget mutató *mérnöki vagy más műszaki vagy tudományos vonatkozású terv, rajz, ábra* vagy vázlat oltalmáról is. Az ily munkálatok szintén tényeknek kifejezésre juttatásai és újszerűségük szintén időbeli, nem egyénies, amennyiben a konkrét megoldásának megeléje nem a meg nem ismétlődő egyéniség sajátosságából fakad, hanem az *időbeli véletlentől* függ. Az ily munkálatoknak azt az oltalmát, melyet a szerzői jog szabályai nyújtanak, a római egyezmény a berni Unióhoz tartozó államok javára kötelezővé teszi, s mert ezek a munkálatok egyébként is oltalmat érdemelnek, belföldi vonatkozásban is biztosítani kell számukra továbbra is a szerzői jog oltalmát. Ennek az oltalomnak *rendszerbeli különállása* ugyanazokon a megfontolásokon alapul, melyek a fényképek tekintetében irányadók.

A rendszerbeli tisztaság érdekében a vegyes rendelkezések között kellene foglalkozni a *hirekkel* is, melyekről az 1921: LIV. törvénycikk az írói művekről rendelkező szabályok körében rendelkezett. Miként az idézett t.-c. 9. §-ának 3. pontja kimondja, kifejezésre kellene juttatni, hogy — pusztán tények reprodukciói lévén — nem esnek a szerzői jog oltalma alá a hirlapban vagy folyóiratban megjelent napihirek és ve-

¹⁰ Archiv f. Urheber-, Film- u. Theaterrecht 1932. évi 19. s. köv. 1.

gyes apróságok, melyek pusztá közléseket tartalmaznak. Ki kellene egészíteni azonban ezt a szabályt annak kifejezett megemlítésével, hogy ugyanez áll az akár rádió, akár fémvezetékes távíró vagy távbeszélő útján nyilvánosságra hozott ily közlésekre is. Lényegileg a hatályos jognak felel meg, azonban a technika mai állásának és várható fejlődésének megfelelő közlési módok megemlítésével ki kell egészíteni és tökéletesebbé kell tenni ezt azzal a kivétellel a szóbanlévő elv alól, hogy amennyiben a szóbanlévő pusztá közlések hírlapokba felvétel végett összegyűjtött és többszörösítve megjelent vagy akár rádió, akár fémvezetékes távbeszélő útján, akár más módon (mozgó vagy álló fényírás útján stb.) nyilvánosságra hozott táviratok vagy egyéb tudósítások: hírlapban közlésük vagy más üzleti értékesítésük az ily hírek gyűjtésével foglalkozó vállalatnak kizárólagos joga mindaddig, amíg az ily vállalat részéről történt megjelenés vagy egyéb nyilvánosságra hozatal után huszonnégy óra még nem telt el vagy ha eltelt ugyan, de az ily hírekre vonatkozó kizárólagos értékesítési jog még vagyoni értéket képvisel.

Ebben a tekintetben nem mutatkozik célszerűnek az a szabályozás, mely a jogszerű nyilvánosságra hozataltól számított időtartamot bizonyos számú órában állapítja meg, mert ez a merev rendelkezés méltánytalansággal járhatna. Megfelelőbbnek mutatkozik az a rugalmasabb szabály, mely természetesen a hirgyűjtő vállalatra róna a bizonyítás terhére abban az irányban, hogy az eset körülményeihez képest a hírek jogszerű nyilvánosságra hozatalát követő huszonnégy óra eltelte után is volt még üzleti értéke. A hatályos jogtól való szóbanlévő eltérést kellően indokolja az ily hirgyűjtő tevékenység közérdeket érintő jelentősége és a beléje fektetett vagyoni áldozat, nemkülönben a vele járó munka is. Nem lehet ugyan alaptalannak tekinteni azt a felfogást, mely az ebbe a körbe eső visszaéléseket lényegileg a tisztességtelen verseny fogalma alá esőnek tekinti. Mindamellettt gyakorlatiasabbnak mutatkozik ettől a szemponttól függetlenül külön rendelkezést alkotni a szerzői jogi javaslat körében, s ezzel módot nyújtani a javaslat szabályainak alkalmazására annyiban, amennyiben ez a szóbanlévő oltalom természetével megfér. Ezzel egyuttal megmaradna az összhang a hatályos jog álláspontjával is. Egyéb-

ként az ily oltalom magánjogi téren sokban egyezik a tisztességtelen versenyről szóló 1923: V. törvénycikk magánjogi rendelkezéseivel. Ami pedig a büntetőjogi szempontot illeti, a szóbanlévő szabályozás azzal az előnnyel is járna, hogy nem kellene külön büntetendő tényálladékot alkotni.

A szerzői jog alkalmazásának tárgyi határait világítaná meg egy olyan rendelkezés is, mely a szabadalmi jog szabályait egészítené ki azzal, hogy a *szabadalmi leírások* a szabadalom megadásáig, amennyiben pedig a szabadalmat nem adták meg, a bejelentésnek az erre rendelt hivatalos lapban közzétételétől számított öt évig ugyanolyan szerzői jogi oltalomban részesülnek, mint a nyelvi alkotások.

Meg kellene határozni a nyilvánosságra hozatal *napját*, melynek az alkotandó törvény rendelkezéseinek alkalmazása szempontjából több irányban nagy jelentősége volna. Ilyenül azt a napot kellene tekinteni, melyen az alkotást először tették a szerzőnek vagy más erre jogosultnak beleegyezésével, jellegeinek megfelelő módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé.

A *címoltalom* tekintetében lényegileg fennmaradna a tisztességtelen versenyről rendelkező idevágó szabály, azonban kifejezetten ki kellene mondani, hogy az 1923: V. t.-c. 12. §-ának helyébe lépő rendelkezés nem alkalmazható akkor, ha a cím vagy elnevezés egymagában is szerzői jogi oltalomban részesül.

A *kiadói ügyletről* rendelkező szabályokat összhangba kellene hozni azzal a kimondandó elvi szabállyal, mely szerint a szerző maga határozza meg, hogy létrehozza-e alkotását. Az összhangot az létesítené, ha hatályon kívül helyeztetnék az 1875: XXXVII. törvénycikkbe foglalt kereskedelmi törvény 516. §-ának 2. bekezdésében foglalt az a szabály, hogy a szerzőtől a kiadónak ígért munka szolgáltatására irányuló kötelezettség teljesítését is követelni lehet. E helyett azt kellene kimondani, hogy olyankor, ha a szerző a köteletségének saját hibájából nem felel meg, a kiadó csupán a nemteljesítés miatt követelhet kártérítést vagy a szerződéstől elállhat, mintha azt meg sem kötötték volna.

Kötelességévé kellene tenni a kiadónak, hogy az előállított példányok számát tüntesse fel abban a kimutatásban, melyet a kiadó évnegyedenként köteles kiadványairól készíteni

a múzeum-, könyvtár- és levéltárügy némely kérdéseinek rendezéséről szóló 1929: XI. t.-c. 36. §-a értelmében. A most idézett §-t pedig avégből, hogy a szerző vagy más erre jogosult ellenőrizhesse, megfelel-e a példányszám a kiadói ügyletnek; azzal a rendelkezéssel kellene kiegészíteni, hogy az ilyen kimutatásokat megtekintheti bárki, ha erre vonatkozó érdekét valószínűvé teszi.

A *külföldi vonatkozások* tekintetében a hatályos jognak azt a szabályát, hogy magyar állampolgár művere a magyar szerzői jog szabályai akkor is kiterjednek, ha a mű először külföldön jelent meg vagy tétetett közzé, azzal a magyarázó rendelkezéssel egészíteném ki, hogy elegendő, ha több szerzőtárs közül csak egyik magyar állampolgár. Annyiban is el kellene térni az 1921: LIV. t.-c. 78. §-ának 2. bekezdésében foglalt attól a rendelkezéstől, hogy külföldi műve a magyar szerzői jog oltalmában rendszerint csak akkor részesül, ha a mű először Magyarországon jelent meg: hogy ezt a szabályt csak a nem magyar nyelvű alkotásokra kellene korlátoznia, emellett pedig azt a kiegészítő rendelkezést fenném, hogy elegendő, ha csupán a fordítás jelent meg először Magyarországon, továbbá, hogy külföldinek alkotása akkor is a magyar szerzői jog oltalmában részesül, ha az az állam, melynek a szerző polgára, magyar szerzőnek először Magyarországon megjelent alkotását ugyanolyan oltalomban részesíti, mint a javaslat. Új lenne az a magyarázati szabály is, hogy az oly alkotást, mely a magyarországi megjelenéssel egyidőben külföldön is megjelent, a javaslat alkalmazása szempontjából úgy kell tekinteni, mintha csupán Magyarországon jelent volna meg.

A római egyezmény 6. cikke 2. bekezdésének felelne meg az a további rendelkezés, mely szerint a minisztérium — megfontolással — rendelettel korlátozhatja az irodalmi és művészeti jogok védelmére alakult berni Unióhoz nem tartozó ország kötelekébe tartozó oly szerzők alkotásainak védelmét, akik ily alkotásuk első megjelenésekor nem laktak valóságban az említett Unió egyik országában sem, ha az az ország, amelynek kötelekébe tartoznak, nem védi kielégítően oly szerző művét, aki az említett Unió valamelyik országába tartozik.

Kifejezetten rendelkezni kellene abban a tekintetben, mennyiben lehet külföldi javára alkalmazni a szerző részese-

dési jogáról szóló rendelkezéseket. Ebben a tekintetben az a helyes álláspont, hogy abban az esetben, ha nemzetközi szerződés másképp nem rendelkezik, külföldi javára a szerző részesedési jogáról szóló rendelkezések csak annyiban nyernek alkalmazást, amennyiben az az állam, melynek a szerző polgára, magyar szerző javára a részesedési jogról rendelkező szabályokat alkalmazni rendeli.

Ki kellene mondani azt is, hogy az előadó művész beleegyezési jogáról rendelkező szabályokat oly állam tekintetében, mely magyar állampolgároknak ily oltalmat nem nyújt, a minisztérium rendelettel korlátozhatja.

Az átmeneti rendelkezések közt ki kellene mondani, hogy az, akire a szerző vagyoni érdekű jogának gyakorlását a javaslat hatálybalépése előtt átruházta, nem gyakorolhat oly jogot, mely e törvény hatálybalépése előtt a szerzőt nem illette meg vagy nem volt szokásos.
